

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2020

Naumov Danila

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

**Zhoršování diplomatických vztahů mezi
USA a Japonskem během 30. let 20. století**

Bakalářská práce

Autor práce: Danila Naumov

Studijní program: Teritoriální studia

Vedoucí práce: PhDr. Jan Hornát, PhD.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 16. července 2020

Danila Naumov_____

Bibliografický záznam

NAUMOV, Danila. *Zhoršování diplomatických vztahů mezi USA a Japonskem během 30. let 20. století*. Praha, 2020. 46 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Hornát, PhD.

Rozsah práce: 79036 znaků

Anotace

Práce se zabývá problematikou diplomatických vztahů mezi Spojenými státy a Japonskem po celá 30. léta 20. století. Záměrem práce je rozebrat historické, sociální a kulturní kontexty, které v USA a Japonsku tvořily základ pro diplomatickou spolupráci mezi oběma státy. Následně se autor snaží zmapovat nejdůležitější události v bilaterální vztazích, kterými se zabývali diplomaté daných zemí ve 30. letech. Dalším cílem je prokázat na základě analýzy složitých vnitrostátních procesů na to, že v Japonsku skoro neexistoval jednotný postoj k otázce, jaké diplomatické vztahy s USA mít. Ve své podstatě je tato práce diplomatickou historií mezi Spojenými státy a Japonskem. Nejprve se v práci rozebírá historický kontext, který je nezbytný pro vysvětlení vývoje Japonska a jeho antagonistické postoje vůči USA. Následující kapitoly se zabývají konkrétními událostmi, které se odehrávaly během meziválečného období a diplomatickou reakcí na ně z obou stran. Spolu s tím je vysvětlován postupný vývoj vztahů směrem k antagonismu. V závěru autor shrnuje celý vývoj diplomatických vztahů mezi USA a Japonskem a snaží se odpovédět, jaké skutečné postoje zastávaly před válkou obě strany vzhledem k sociálnímu a dobovému dění.

Annotation

This thesis is concerned with the issue of diplomatic relations between the United States of America and Japan during the 1930s. The aim of the work is to examine the historical, social and cultural contexts which formed the basis of the the diplomatic cooperation between the two states. In the following part, the author is attempting to mark the most important events in the mutual relations, which were the focus of the diplomats of both states in the 30s. The other purpose of the work is to reveal, based on the analysis of the complex internal state processes, that there did not exist a unified approach to the question of what shape should the diplomatic relationship with USA take. In essence, this work is a diplomatic history between the United States and Japan. In the opening part of the work there is an analysis of the historical context, which is irreplaceable in explaining the development that Japan had undergone, and its antagonizing stances towards the US. The following chapters are focused on the specific events, which played out during the interwar period century and the diplomatic reactions to them from the both sides. The gradual development of relations towards hostility is explained throughout the chapters. In the conclusion, the author summarizes the whole development of the diplomatic relationship between USA and Japan and tries to answer what actual stances both sides took before the war, in regards to the social and historical developments.

Klíčová slova

Diplomatické vztahy, USA, Japonsko, Velká hospodářská krize, diplomacie, Druhá čínsko-japonská válka

Keywords

Diplomatic relations, USA, Japan, The Great Depression, diplomacy, The Second Sino-Japanese war

Title/název práce

**Zhoršování diplomatických vztahů mezi USA a Japonskem během 30. let
20. století**

**The deterioration of diplomatic relations between the USA and Japan
during the 1930s**

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval za rady a podporu vedoucímu práce PhDr. Janu Hornátovi, PhD., vedoucímu bakalářského semináře doc. PhDr. Vítu Smetanovi, Ph.D. a řadě přátel za kontrolu kvality jazyka práce.

Obsah

Úvod	1
Problematika, diplomatický a kulturní kontexty americko-japonských vztahů	2
Diplomatické vyvažování během problematických 30. let	6
<i>Stimsonova doktrína v rámci společenského postoje vůči Japonsku</i>	8
<i>Lyttonova komise a Společnost národů</i>	9
<i>Roosevelt a jeho administrativa ve vztazích s Japonskem</i>	11
Druhá čínsko-japonská válka a předválečná diplomacie	13
<i>USS Panay a nankingský masakr</i>	13
<i>Na cestě k válce – selhání diplomatické spolupráce</i>	15
Závěr	17
Použitá literatura	19

Úvod

Diplomatickými vztahy mezi státy v jejich moderní podobě je míněna výměna oficiálních not a prohlášení, které diplomati a pracovníci ministerstev zahraničních věcí představují svým protějškům z jiného státu. Spojené státy jsou příkladem země se složitými diplomatickými protokoly a velice rozvinutým diplomatickým základem. Jejich diplomacie v moderních dějinách patřila a stále patří k nejschopnějším na světě. I přesto se však USA nepodařilo najít s Japonskem shodu a vyhnout se tak válce v Tichomoří.

V rámci této bakalářské práce rozebírám několik procesů, které se v různé míře týkaly diplomatického dění mezi oběma státy. Považuji to za důležité z toho hlediska, že vztahy mezi USA a Japonskem se vyznačují poměrně unikátním historickým kontextem. Je možné říci, že diplomacie ve své moderní podobě existuje v Japonsku pouze díky působení a vlivu Spojených států. Japonsko adoptovalo a inkorporovalo většinu prvků západních demokracií do vlastní společnosti, přesto se ale před válkou uchýlilo k fašismu a expanzionismu, ačkoli nemuselo projít stejnými peripetiemi jako jiné fašizující státy. Tyto vnitřní a vnější procesy se pokusím v práci vysvětlit, avšak pouze krátce, jelikož každý z nich by si vystačil na vlastní kvalifikační práci. Zároveň kontextuálně rozdělují pojmy civilní vláda a militaristická vláda, jelikož v samotném Japonsku v době 30. let existovaly dva politické tábory – straničtí politici a armádní a námořní velitelé, usilující o válku a expanzi.

Hlavním zájmem mé bakalářské práce jsou diplomaté USA, kteří za těchto podmínek museli rozhodovat o budoucnosti vztahů mezi oběma národy, a to, jak je ovlivňovala samotná japonská diplomacie i postoje domácích občanů. Politika USA, jakožto inherentně demokratické země, po celou dobu své existenci byla velice závislá na náladách ve společnosti. Právě proto USA po první světové válce opustily světové dění a přestaly být aktivním hráčem na politickém poli až do druhé poloviny 30. let. Nicméně nadaní politici a diplomaté věřili v to, že dokážou stabilizovat ostatní státy v době povalečného nihilismu a hospodářských potíží. Jako garant bezpečnosti a důstojné koexistence států v povalečném (jak se ale ukázalo, meziválečném) období se USA snažily balancovat mezi zájmy vlastních občanů a touhou zabránit rozpoutávání dalších konfliktů ve světě. Toto vystihuje snahy diplomatů USA po celá 30. léta.

Nejdůležitějším se proto v kontextu diplomatických vztahů ve 30. letech stalo Japonsko. Japonské snahy o nastolení vlastní hegemonie v Asii, rozpoutávání války s Čínou a popírání dřívějších mezinárodních dohod byly receptem na katastrofu. Spojené státy pochopitelně nemohly ovlivnit vnitřní vývoj v japonském císařství. Musely se proto soustředit na diplomatické vyvažování s cílem zastavit agresi, odradit od expanze a zvrátit válku v asijském regionu. Z diplomatických dokumentů zejména po roce 1937 je patrné, že zásadní význam měly otázky zájmů a bezpečnosti amerických občanů v Číně. Je z nich patrné, že USA neměly o válku sebemenší zájem. Avšak po dlouhých letech diplomatické komunikace se USA nakonec jasně uvědomovaly, že se jim nepodaří válce vyhnout, a přitom ubránit vlastní zájmy v regionu.

Při zpracování zdrojů jsem se rozhodl práci omezit na diplomatická jednání a sociální kontext od propuknutí menší války v Číně v roce 1931 do propuknutí druhé světové války v září 1939. Důvodem je to, že se v práci soustředím na zhoršování vztahů, které podle mého názoru již v půlce roku 1940, kdy se Japonsko přidalo k Ose, dosáhlo nezvratitelného bodu a nepotřebuje hlubší analýzu. Navíc, poslední předválečné roky byly pro diplomacii, dovolím si říct, bezvýznamné, jelikož se administrativa F. D. Roosevelta již tvrdě rozhodla uvalit na agresory embargo a omezit možnost Japonska pokračovat ve válce. Zároveň se tématem zabývám z pohledu sociálních a kulturních kontextů, než se válka stala nevyhnutelná, zatímco od konce roku 1939 jde spíše o ekonomické sankce a oddalování války.

Zdroje, ze kterých jsem čerpal, byly převážně vydané ve Spojených státech. Při výzkumu byl pro mou práci nejvíce přínosným soubor oficiálních diplomatických nót a memorand USA týkajících se Japonska od 1931 do 1941, kterou vydala vládní tisková kancelář Spojených států. Tento rozsáhlý soubor se věnuje nejrelevantnějším diplomatickým textům mezi ambasádami a ministerstvy zahraničních věcí USA a Japonska, což je přesně oblast mého zájmu. Dalším důležitým zdrojem jsou knihy od amerických historiků, kteří se věnují problematice zahraniční politiky USA. Knihy Roberta Schulzingera „*U.S. Diplomacy since 1900*“ a Akiry Iriye „*The Cambridge History of American Foreign Relations*“ pomáhají pochopit směry americké diplomacie po celé období 20. století. Další důležitou knihou je proslulá „*Encyclopedia of American History*“ od Jeffrey B. Morrise a Richarda B. Morrise. Stojí za zmínku článek od George Feifera, "Perry and Pearl: The Unintended Consequence.", jenž výstižně popisuje přímé a nepřímé důsledky neopatrného zacházení s Japonci v roce 1854. Mezi českými publikacemi jsem použil pár knih, mezi kterými je kniha „*Dějiny Japonska*“ od Zdeňky Vasiljeové, ve které se sice natolik nevěnuje diplomatickým vztahům mezi USA a Japonskem, umožňuje však nastínit obraz kulturního prostředí, za kterého se vyvíjel japonský fašismus na konci 20. a v 30. letech. Ve zbytku zdrojů jsou další knihy a články, ze kterých jsem čerpal faktické informace a kontexty, za kterých se odehrávaly diplomatické vztahy.

Práce je rozdělená do tří kapitol. V první uvádím a analyzuji důležitý sociální, kulturní a historický kontext, který zásadně ovlivňuje diplomacii mezi USA a Japonskem po celou dobu existenci vzájemných vztahů. Druhá kapitola se zabývá zásadním děním a diplomatickými vztahy od roku 1931 do roku 1937. Zde rozebírám snahy o spolupráci a vývoj vzájemných vztahů, který podstoupily obě společnosti. V závěrečné kapitole analyzuji finální fázi úpadku diplomatické spolupráce v pozadí druhé čínsko-japonské války a předpoklady toho, že diplomacii problémy již nešlo vyřešit.

Toto docela specifické téma postrádá důkladné analýzy na základě primárních zdrojů a kontextů vztahu. Většina publikací, které jsem viděl, se věnují dané problematice spíše z pohledu USA a skoro neuvažují o kulturním pozadí Tichomořského konfliktu. Zejména je tomu tak v českém prostředí, které se skoro nevěnuje diplomatickým vztahům mezi USA a Japonskem. Za hlavní přínos mé práce bych tak považoval představení problematiky v českém prostředí a náhled do podstatné sociální situace obou států.

Problematika, diplomatický a kulturní kontexty americko-japonských vztahů

Diplomatické vztahy mezi státy představují složitý proces vzájemného dialogu mezi diplomaty a státníky, avšak neodehrává se pouze mezi těmito skupinami lidí. Nástroj diplomacie existuje proto, že existují různé národy, které potřebují nějakým způsobem koexistovat nebo dokonce společně prosperovat. Ale zásadním je zde pojem „národ“, který začal diplomacii v moderních dějinách definovat stále více. Platí to i pro Spojené státy americké, které po celou dobu své existence jsou pyšné na své demokratické tradice, jimž Američani jsou vděční za dlouholetou prosperitu jako národa a za velkou úlohu, kterou hrají na světovém politickém poli.

Přesto, že se moje práce má zabývat těmito diplomatickými vztahy na konci meziválečné doby, považoval bych za nutné vysvětlit dlouhodobé procesy, které definovaly vztah americké společnosti k japonské a naopak. Specifičnost toho, že se Japonsko dostalo do mezinárodního pole právě díky agresivní americké obchodní politice, značně ovlivňuje vývoj vztahů mezi dvěma národy. Osobně bych řekl, že i do dnešní doby. Proto bych nejdříve chtěl zmínit důležité události a procesy, které definovaly diplomatické vztahy a společenské nálady ve státech.

Nejdůležitější událostí, o které můžeme mluvit v kontextu vztahů mezi USA a Japonskem až do války v Tichomoří, je bezpochyby výprava Matthew Perryho v letech 1852-54, námořního velitele USA, pověřeného násilným otevřením Japonského vnitřního trhu zbožím Spojených států. USA zároveň chtěly více než pouze obchodní smlouvu mezi dvěma státy. Perry samotný měl vizi, podle které chtěl otevřít Japonskou společnost nejenom americkému zboží, ale také kultuře a všemu, co z ní vyplývalo.

Píši o tom jako o násilném otevření, přesto, že se neodehrála žádná bitva. Je to proto, že Američané již věděli, že se jim nepodaří přesvědčit pouze slovy a nabídkou smlouvy. Američané přesně věděli, co je potřeba udělat, aby donutili tokugawský šogunát spolupracovat se Spojenými státy. Proto, po očekávaném odmítnutí obchodní smlouvy, Matthew Perry ukázal Japoncům hrozný černý parní křižník a jeho eskort.¹ Hrozbou útoku Perry vynutil přijmout americkou delegaci a spolu s tím i obchodní smlouvu, kterou podepsali o rok později, v roce 1854. V tom jim pomohli nizozemští obchodníci, kteří již dlouhou dobu udržovali dobré vztahy s Japonskem a byli hlavním zdrojem informace šogunátu o Evropě.

Pro diplomacii mezi Japonskem a USA to ale mělo dlouhodobý nežádoucí efekt – Japonci, zároveň jejich přední představiteli, byli vystaveni nesmírnému ponižování. Japonci v té době měli hodnoty a ideály značně odlišné od amerických. Čest a integrita měly absolutní hodnotu a jejich ztráta v očích společnosti byla často doprovázena sebevraždou. Vystavění celé japonské společnosti ukázce síly jiným státem nemohlo postrádat dlouhodobé následky pro vzájemné vztahy vzhledem ke kultuře Japonců.

Když mluvím o vlastním sebevnímání Američanů, potřeboval bych odkázat na starší ideje, které definovaly chování USA na mezinárodním poli. V rámci tzv. Zjevného údělu (*Manifest Destiny*) věřily Spojené státy v nutnost šířit své ideály mezi ostatními národy, které navíc občas byly podřízené svým vládcům ne na základě vlastní vůle, ale pomocí násilí a monarchismu. USA považovaly své intervence do takovýchto společností nejenom za žádoucí, ale za nutné na základě předpokladů o své výjimečnosti. Spojené státy to ale myslely, alespoň v teorii, dobře – chtěly totiž pomoci společností rozvinout se do stejné úrovně jako USA, a to hlavně politicky. Ve výsledku by USA mohly pokračovat v oboustranně výhodném obchodu. Byly na tom ale stejně jako Japonsko, které skoro od svého počátku věřilo ve výjimečnost svého národa a v to, že jejich císař vládne „z vůle Nebe“. Na konci 19. století Japonci byli přesvědčeni, že jejich osudem je ovládnout, ale zároveň

---

¹ James L. Huffman, „*Modern Japan: A History in Documents*“, Oxford University Press, New York, 2004, s. 47-48.

zlepšit a vzdělat zbytek Asii. Dopady a metody působení obou států se ale značně lišily, k čemuž se vrátíme třeba u Nankingu.

USA v době výpravy Perryho neuvažovaly o tom, že provádí intervenci do složité, dokonce kulturně více rozvinuté společnosti². Pragmatismus bez zlého úmyslu ze strany USA pro Japonsko byl ukázkou agresivity „cizích ďáblů“, která je vystavila obrovské ostudě. Absolutně neférová obchodní smlouva, kterou v roce 1854 Japonci přijali skoro beze změn kvůli strachu z černých křižníků³, byla, podle slov George Feifera, „opravdu další formou agrese“ vůči Japoncům, které Perry bez jakýchkoliv ohledů nazýval „divokými“⁴. Na základě této smlouvy Japonci totiž museli počítat s exteritorialitou na svém území na základě cizího práva a zároveň byli nuceni udržovat nízké daně z dovozu a vývozu. Celkový postoj k Japoncům byl v této době podobný tomu, jak velmoci zacházely s Čínou a Koreji v rámci systému Nerovných smluv.

Takto na problematiku vztahů mezi dvěma národy Japonci nahlíželi již po Kanagawské smlouvě. USA otevřely Japonsko celému světu (na rozdíl od omezených styků s několika asijskými státy předtím), ale zároveň vystavily Japonce realitě jejich existence v tomto světě. Zkušenosti s moderními bitevními loděmi pronásledovaly Japonce až do Pearl Harboru. Japonské námořnictvo totiž jasně porozumělo tomu, nakolik je důležité mít moderní lodě v moderním světě. Již v roce 1856 byla založená Císařská námořní akademie. Reálií moderního světa, ve kterém válka byla předním nástrojem diplomacie, odstartovala intenzivní a rozsáhlou modernizaci společnosti. Nacionalismu, ze kterého se za chvíli stala přední státní ideologie, předcházela doba nepokojů a občanská válka, spojená právě s nenávisí vůči diktátům západních mocností a rozložením vlastních tradičních hodnot a hospodářství. V důsledcích složitých historických procesů spousta lidí, která byla odpovědná za zahájení útoku v prosinci 1941, tak či onak byla ovlivněna událostmi z roku 1853⁵. Přitom ze strany USA v této době, zejména na úrovni státní správy a diplomacie neexistovala žádná sebereflexe a předpoklady budoucí odvety ze strany malého Japonska.⁶ Matthew Perry byl považován za hrdinu, který fyzicky naplnil podstatu „zjevného údělu“ a zajistil USA přístup k japonskému trhu.

Nová ústava císaře Meidži z roku 1868 proměnila Japonsko v podstatě do západní společnosti, avšak se svými specifickými prvky, zakotvené hluboce v japonských tradicích. Přesto, že v japonské společnosti doby Meidži existovala skrytá nevraživost vůči západním státům, od jejího začátku Japonsko jasně potřebovalo zkušenosti a technologie USA. Spojené státy naopak potřebovaly schopného a věrného spojence v Tichomoří. Střet se západním imperialismem přesvědčil japonské elity o tom, že jediný způsob, jak přežít v tomto systému, je ovládnout jej.⁷ Dovolím si říct, že tato spolupráce po celou dobu byla vynucená, Japonci se totiž vždy, buď fyzicky nebo psychicky, pomalu připravovali na odvetu. Řekl bych to i jinak: vzhledem k tomu, jakým vnitřním vývojem prošlo Japonsko kvůli svému otevření, nemohlo dojít k ničemu jinému než ke snaze zvrátit hegemonii velmoci v Tichomoří, které Japonsko již jasně chtělo ovládnout samo.

Japonsko k tomu poháněly i další události, ne vždy diplomatického rázu. Absolutní vítězství nad ruskou flotilou v roce 1905 ujistilo Japonce v jejich schopnosti vést moderní válku a v tom, že jejich námořnictvo je již na úrovni, která by umožňovala prosazovat imperialismus v plné rychlosti. Válečný úspěch navíc posunul sebevědomí japonské císařské armády a císařského námořnictví příliš

---

² George Feifer, "Perry and Pearl: The Unintended Consequence." *World Policy Journal* 24, no. 3 (2007): s. 103-104.

³ Ibid., s. 107.

⁴ Ibid., s. 105.

⁵ Ibid., s. 108.

⁶ Ibid., s. 106.

⁷ James L. Huffman, "Modern Japan: A History in Documents", s. 83-84.

daleko na to, aby militaristi mohli zůstat po roce 1930 pod kontrolou civilních politiků.⁸ Mírovou smlouvu mezi ruským a japonským impériem pomohla zprostředkovat Rooseveltova administrativa, která očividně chtěla být součástí jakýchkoliv procesů, týkajících se námořnictva a Tichomoří. Zároveň byla požádána japonskými přáteli.⁹

V této době se ale rodí hlavní odpůrce jakýchkoliv vztahů mezi oběma státy – skoro autonomní Japonské armádní a námořní frakce. Tvořily je potomci generace lidí, kteří zažili obrovskou ostudu u břehu Eda, někdejšího Tokia, během výpravy Perryho. Každé další válečné vítězství a koncese pozdvihovaly sebejistotu militaristů. K jejich úloze v diplomatických vztazích mezi USA a Japonskem se vrátím v pozdějších kapitolách, ale chtěl bych je tady uvést jako důležitého aktéra diplomatických vztahů. Kvůli specifice politického systému před-okupačního Japonska, armáda a námořnictvo si užívali unikátního statusu, ve kterém musely být odpovědné (a rády byly) pouze císaři, který je však tradičně neměl pod přísným dohledem. Dokonce námořnictví začalo vyvíjet tlak na císaře, aby veřejně souhlasil s válkou proti USA, k čemuž se dostanu později.

Protiasijské nálady, které se hojně vyskytovaly v USA a Kanadě v první polovině 20. století, v určité míře přispěly k protizápadním náladám v Japonsku. Tehdy si ale Spojené státy byly vědomy toho, že zákroky proti Japoncům na svém území mohou značně zhoršit diplomatické vztahy mezi dvěma mocnostmi. Japonsko totiž již nebylo pouze trhem pro americké zboží. Společnost ale jasně vyžadovala zastavení asijské migrace do USA. Stejně to probíhalo i v Kanadě. Vlády obou států byly značně závislé na společenském mínění, proto byly nuceny reagovat na tyto nálady. Ve snaze vyvažovat mezi mezinárodními vztahy a společenskými preferencemi, Theodore Roosevelt a jeho japonský protějšek Taro Kacura podepsali tzv. „gentlemanskou dohodu“ v roce 1907. Na jejím základě se federální vláda USA zavázala k ochraně občanských práv Japonců na americkém území, na což Japonsko odpovědělo restrikcemi pro pracovní migraci Japonců do Spojených států.¹⁰ Tento důležitý kompromis vytvářel v očích amerických diplomatů obraz možnosti spolupráce s Japonci ve složitých otázkách.

V roce 1918 se Japonsko dostalo na stejnou úroveň s USA – stal se z něho vítěz v první světové válce. Dlouhodobé spojenectví s Británií a pomoc Trojdohodě v první světové válce pomohla Japoncům získat jisté preference během mírových jednání. Japonsko je využilo v plné míře. Po mírovém jednání bylo Japonsku přiděleno území, které dříve patřilo Německu – Šan-tung. Tato skutečnost hodně rozzuřila Čínu a povzbudila další světové obavy z militarizace a agresivního expanzionismu Japonska.¹¹ Japonsko se totiž delší dobu snažilo o obsazení částí čínského území, což vytvářelo značné napětí mezi ostatními mocnostmi a Japonci, kteří nechtěli hrát podle ustálených pravidel.

Problematickou byla i předchozí diplomatická dohoda ohledně politiky „otevřených dveří“ z roku 1917. Navazovala na politický koncept ministra zahraničních věcí USA Johna Haye, na kterém se velmoci dohodly v roce 1899 a který byl ohrožen japonským expanzionismem v Číně. Dohoda Lansing-Ishii měla zajistit bezpečný postup Spojených států a jejich spojenců k Číně na základě zmíněné politiky. Zároveň ale uznávala část čínského území, budoucí Mandžusko, za zónu vlivu Japonska. Vyvažováním mezi vlastními zájmy, přáním svých spojenců a vzájemnými vztahy s Japonskem USA nepřímo způsobovaly ještě větší agresivitu japonských militaristů, přesvědčených o tom, že je jim vše dovoleno. Je možné říci, že „appeasement“ byl používán USA vůči Japonsku ještě dříve, ale stejně jako v Evropě se ukázal být neúčinný.

---

⁸ Michael A. Barnhart, „The Origins of the Second World War in Asia and the Pacific: Synthesis Impossible?“, Oxford University Press, *Diplomatic History* vydání č. 20, 1996, s. 244.

⁹ U.S. State Department, "Japanese-American Relations at the Turn of the Century, 1900–1922". <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/ip/88117.htm>.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

Za této situace nebylo jasné, proč by měla být japonská expanzivní politika v Asii tolerována, zatímco Spojené státy propagují práva národů na sebeurčení a odsuzují války po celém světě? Viděl bych odpověď ve známé nezodpovědnosti vítězů první světové války, která přispěla i k hroucení mírových snah v meziválečné Evropě. Woodrow Wilson vždy preferoval koncepci „peace of equals“¹², což znamená mír rovných sobě. Proti tomu se ale postavily další vítězové. Zatímco v Evropě se proti této Wilsonově vizi postavily Francie a do jisté míry i Británie, které prosazovaly podstatně horší podmínky míru pro Německo, na Východě to vadilo právě Japonsku. Japonští diplomati vyžadovali doplnit mírovou dohodu o článek, který by zajišťoval formální rovnost *všech* národů.¹³ Toto cynické prohlášení mohlo značně poškodit západní svět nejenom ideologicky.

Podepsat se pod tímto znamenalo pro britské (i francouzské) impérium podepsat se pod svým vlastním rozkladem. Lloyd George ale zároveň nechtěl ztrácet klíčového dlouhodobého partnera na Dálném Východě.¹⁴ Proto bylo namísto toho navrženo přiznat Japonsku právo spravovat Šan-tung. Pro Wilsona tento kompromis znamenal značnou úlevu i přes to, že si uvědomoval, že žádná diplomatická výhra to není. Odměnou za výhrůžku zůstat mimo nový světový systém Japonsko dostalo právo nadále okupovat části Číny a zároveň vyzkoušelo limity politiků ostatních velmocí. Během mírových jednání v Paříži se Japonci prokázali jako schopní vyjednávači, ale zároveň jako zřetelné rivalové pro západní mocnosti v Pacifiku.

Následné odmítnutí ratifikovat členství USA ve Společnosti národů na desetiletí ponořilo USA do „diplomatické apatie“.¹⁵ Během 20. let samotné Japonsko procházelo vnitřním komplexním soubojem o moc mezi státníky a armádními a námořními veliteli. Zatímco jedni se snažili o důstojnou koexistenci, jiní propagovali myšlenky nadřazenosti vůči Západu a ostatním Asiatům. Ultranacionalismus se pomalu dostal na místo státní ideologie. Teror vůči odpůrcům těchto myšlenek se dotýkal všech – od civilistů a přívrženců socialismu po politiky a umělce¹⁶. Toto dilema provázelo diplomacii mezi USA a Japonskem po celé meziválečné období – zatímco civilní státníci se snažili o udržení Japonska mimo válku s USA, militaristi přilévají olej do ohně a poháněli národ a císaře k válce s USA za hegemon v Tichomoří. Na základě již zmíněných představ o vlastní výjimečnosti a nadřazenosti ostatním národům, chystaly se na postupné obsazení Asie, jakkoli věděli, že minimálně USA jim toto nedovolí.

Svůj dopad na vnímání tichomořského souseda Japonskem také měl vnitřní vývoj v samotných Spojených státech. Johnson-Reed Act, neboli Migrační akt z roku 1924 umožnil japonským radikálům rozjet výrobu propagandistického materiálu naplno. Podstatou aktu bylo značné omezení migrace z Evropy, pro Asii ale byl zákaz migrace absolutní.¹⁷ Kongres tehdy rozhodl ve prospěch amerických představ o rasové a etnické homogenitě, čímž poškodil vzájemné vztahy mezi USA a Japonskem. Vzhledem k již zmíněné citlivosti národa není překvapivé, že hodně Japonců (nejenom radikálních) považovalo tento akt za pokošení celého jejich etnika. Spolu s tím se zvýšila náchylnost lidí k radikálním myšlenkám.

Na konci této úvodní kapitoly bych zmínil událost, na které se diplomati obou států naposledy potkali v „neutrální“ atmosféře. Washingtonská námořní konference v roce 1921 vyústila v několik důležitých smluv, jako například Dohoda devíti mocností. Zároveň politici byli rádi, že už nebudou

---

¹² Robert B. Schulzinger, „*U.S. Diplomacy since 1900*“ Oxford University Press, New York, 2002, s. 106-111.

¹³ Thomas F. Millard, „*The Shantung Case at the Conference*“, Millard’s Review of the Far East, Šanghaj, 1921, S. 22-23.

¹⁴ Ibid., s. 115.

¹⁵ Jeffrey B. Morris, Richard B. Morris, „*Encyclopedia of American History*“, Collins Publishing, ed. 7, s. 352.

¹⁶ James L. Huffman, „*Modern Japan: A History in Documents*“, s. 125-127, 133-135

¹⁷ U.S. State Department, „*The Immigration Act of 1924 (The Johnson Reed Act)*“, Accessed April 8, 2020. <https://history.state.gov/milestones/1921-1936/immigration-act>

jejich ekonomiky tak zatěžované alespoň tímto rapidním námořním zbrojením¹⁸¹⁹. Ve svém závěru washingtonská dohoda ustálila poměr tonáže válečných lodí mezi Británií, USA a Japonskem na 5:5:3. Pro japonské zastánce tvrdé linie se toto stalo dalším ponižováním.

Klíčovou se stala Londýnská námořní konference o osm let později. Japonský premiér Hamaguči Osači byl tlačěn k tomu, aby zvrátil poměr ve prospěch Japonska. Militaristi se těšili na možnost vyzbrojit se ještě více, propaganda ovlivňovala národ a tyto potřeby zpětně rezonovaly s civilními politiky. Všem šlo o deseti procentní navýšení limitu tonáže. Avšak britští a američtí diplomati tomu nevyhověli. S Japonskem byl dojednán kompromis, který nechal poměr vůči ostatním beze změny. Když se podíváme na následující vnitřní vývoj v Japonsku, uvidíme, že londýnská námořní dohoda byla poslední kapkou pro radikály. Premiér Hamaguči byl jimi obviněn z vlastizrady. Pravicový aktivista následně spáchal atentát na Hamagučiho přímo na hlavní tokijské železniční stanici. Premiér podlehl následkům zranění po necelých deseti měsících.

Shrnu bych tento dlouhý vnitřní vývoj v Japonsku následujícími větami. Vyšetřování zločinu odhalilo dlouhý řetěz lidí a organizací, kteří tak či onak zapůsobili na mladého atentátníka. Samotný japonský princ okomentoval atentát takto: „Když důkladně vyšetříme takovéto případy, vždy dochází k tomu, že za nimi někdo stojí“.²⁰ Japonští militaristi a nacionalisticky naladěné kruhy vyslali pro celou společnost jasný signál: pokračování v produktivním dialogu se Západem se stalo pro Japonce nebezpečným.

Diplomatické vyvažování během problematických 30. let

Začátkem 30. let celý svět prošel řadou nepříjemných procesů. Avšak důležitými v rámci tohoto tématu jsou zejména dva: Velká hospodářská krize, která značně zasáhla Spojené státy a vyvolala změny v politice USA a jejich vedení (prezident Herbert Hoover nedokázal obhájit svou pozici právě kvůli postojům vůči probíhající hospodářské krizi), a japonský agresivní expanzionismus, který militaristické frakce začaly prosazovat bez ohledu na civilní politiky. Dvojici doplňuje pakt proti Kominterně, který byl navrhnout právě japonskou diplomacií²¹. V analýze těchto a dalších důležitých dějů a procesů budu postupovat chronologicky.

Spolu s hospodářskou krizí 1929-1933, která zasáhla hlavně rozvinutý západní svět a na něj navázané ekonomiky, přišla také geopolitická změna v Asii. Pro Japonsko, zejména pro ultranacionalisty, znamenala světová hospodářská krize příležitost.²² Spojené státy, které tvořily pro Japonsko jediného skutečného rivala v Tichomoří, byly značně oslabeny vnitřní krizí, jíž se věnovala většina amerických státníků. Japonci, resp. císařská armáda se již delší dobu chystali na okamžik, kdy budou moci provést útok na Čínu bez větších komplikací. Pomocí propagandy a propracované rétoriky již od začátku století ospravedlňovali svou stále rozsáhlejší expanzi po Asii. Navíc věděli, že USA se za daných okolností nedokážou zmobilizovat a zabránit ofenzivě v Číně. Kdyby někdo z politiků podpořil válečnou akci v pozadí hroutících se osudů amerických občanů, znamenalo by to pro něj jistou politickou sebevraždu.

Velká hospodářská krize je název pro dosud největší finanční krizi, která zasáhla mezinárodní obchod a většinu světového společenství. V roce 1929 krize zdevastovala americké burzy a způsobila

---

¹⁸ Akira Iriye, „*The Cambridge History of American Foreign Relations*“, Cambridge University Press, díl č. 3, 1993, s. 122.

¹⁹ Robert B. Schulzinger, „*U.S. Diplomacy since 1900*“, s. 136.

²⁰ Citovano dle: James L. Huffman, „*Modern Japan: A History in Documents*“, s. 135.

²¹ Carl Boyd, „*The Role of Hiroshi Ōshima in the Preparation of the Anti-Comintern Pact*“, Harrassowitz Verlag, vydání č. 11, 1977, s. 58.

²² Akira Iriye, „*The Cambridge History of American Foreign Relations*“, s. 124.

ztrátu hodnoty u velkého množství akcií. Ztráta hodnoty, kterou trhy zaregistrovaly 13. října 1929, se rovnala 30 miliardám dolarů²³, dnešním přibližně 452,8 miliardám dolarů. Do roku 1932 zaniklo přes pět tisíc amerických bank, které dohromady byly odpovědné za vklady ve výši 3 432 miliard dolarů. Dopad na občany, z nichž mnozí ztratili veškeré úspory, práci a majetek, vedl k dalšímu hroucení hospodářství. Prezident Herbert C. Hoover, který byl zvolen v roce 1928, nedokázal efektivně zastavit vlnu bankrotů a revitalizovat hospodářství, a tak ke konci svého prezidentského období vedl stát s deseti milióny nezaměstnaných²⁴. Během dalších voleb kandidát Demokratické strany, Franklin D. Roosevelt, přišel s teoreticky lepším a společensky přijatelnějším plánem řešení největší krize v dějinách USA. V roce 1932 Hoover prohrál prezidentské volby s rozdílem sedm milionů hlasů. Komplexní dopad Velké deprese na svět oslabil další velmoci, například Británii a Francii, které měly spolu s USA garantovat čestnou a důstojnou koexistenci států v moderním světě.

Nemožnost věnovat se mezinárodním problémům v době hospodářské krize vydláždila cestu agresí a nevraživosti, jež se začaly rapidně šířit po světě. Populismus a autoritarismus v pobaltských státech, fašismus v Evropě, nečekaná expanze japonské armády v Asii – všechno mělo přímé či nepřímé kořeny v dopadech mezinárodní hospodářské krize. Moralistický Briand-Kelloggův pakt, který měl odradit signatářské státy od používání války jako politického prostředku, neměl žádnou legální závaznost a nebyl případnými agresory vůbec respektován. Japonští militaristé se tak rozhodli pro válečnou akci, o které ovšem nebyl informován nikdo mimo přidružené a ultranacionalistické kruhy (samotní čínští důstojníci v Mukdenu usuzovali, že se útočníci „vymkli kontrole“)²⁵, které využily úpadek zájmů velmocí o dění ve světě a zpochybnili nový světový řád.

Nicméně, Japonsko jako stát teoreticky nebylo v roce 1931 přímým agresorem. Mukdenský incident z 18. září, jak jsem zmínil výše, nebyl součástí oficiální japonské státní nebo mezinárodní politiky. V podstatě šlo o skupinu armády, která si již delší dobu užívala faktické sebevlády a nebrala ohled na oficiální politiku, kterou prováděli civilní státníci. Japonští politici se o válečných operacích v Číně, probíhajících pod praporem Japonska, dozvěděli až další den. Jinak řečeno, šlo o banditský útok nekontrolované a příliš ambiciózní skupiny vojáků, podporované ultra-nacionalistickými domácími skupinami.

Kuantungská armáda, k níž patřili provokatéři, byla zformována po Rusko-japonské válce a měla za úkol zajišťovat bezpečnost japonských občanů a majetků v Mandžusku, část kterého si Japonsko získalo na základě mírové smlouvy s Ruskem. Tato armáda ale v meziválečném období začala být pro centrální japonskou vládu problematickou – často totiž ignorovala nařízení z Tokia, a dokonce prováděla vlastní politiku (například v roce 1928 byl spáchán atentát na vlivného vůdce čínských militaristů Čang Cuo-lina).²⁶

Zorchestrovaný Mukdenský incident potvrdil tezi, že smlouvy založené pouze na základě „dobré vůle“ signatářů a postrádající vynutitelnost jsou přinejmenším neúčinné. Zároveň je ale sporné, jestli můžeme útok Císařské armády v Mukdenu v roce 1931 považovat za oficiální akt japonské agrese vůči Číně. Historici se také shodují na tom, že v roce 1931 o válku nešlo skoro nikomu kromě militaristů a ultranacionalistů.^{27,28} Ve skutečnosti reálná japonská vláda a císař v této době neměli ani plány, ani zájem o nastolení hegemonu v Asii a Tichomoří. Avšak složité geopolitické, vnitřně-sociální a diplomatické procesy pomalu vedly Japonsko k válce.

Mukdenský incident vedl k náhlé proměně společenských nálad jak ve Spojených státech, tak i v Japonsku. Obraz moderního a povzneseného Japonce, který si představovali Američané během

²³ Jeffrey. B. Morris a Richard B. Morris, „Encyclopedia of American History“, s. 376.

²⁴ Ibid.

²⁵ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: Japan 1931-1941“, U.S. Government Printing Office, Washington, D.C., 2008, s. 1

²⁶ Edwin Reischauer, „The Story of a Nation“, Knopf Doubleday Publishing Group, 2020.

²⁷ Akira Iriye, „The Cambridge History of American Foreign Relations“, s. 124.

²⁸ Jeffrey. B. Morris a Richard B. Morris, „Encyclopedia of American History“, s. 362.

20. let (Američané dokonce sympatizovali japonským nárokům na čínské území, vzhledem k dlouhodobé diskriminaci vůči Číňanům, přesahující i tu vůči Japoncům), postupně začal po zprávách o nové válce v Asii mizet. Politici a diplomati si poprvé uvědomili skutečnou hrozbu, která pochází z radikalizujícího se Japonska. V Japonsku po ultranacionalisty zmanipulovaných zprávách o úspěchu v Mukdenu se začali objevovat prvky fašismu. Přesto, že válečné úspěchy byly skutečné, prezentovaly se jako důsledek úspěšné neutralizace agresivních Číňanů, zatímco ve skutečnosti agresori nosili Japonské vlajky – celý incident byl zkonstruován japonskými důstojníky jako záminka k expanzi. V domácích novinách se boje a postupné obsazování byly odůvodněné jako nutná sebeobrana. Obyčejný Japonec miloval armádu a námořnictví a radoval se každému její úspěchu v Číně, slavil císaře a byl by rád položit svůj život ve jméno císařství. Stejně tak nižší a střední úředníci otevřeně vyslovovali podporu ofenzivě císařské armády.²⁹ Následující vývoj vztahů mezi USA a Japonskem pouze prohluboval rozdíly mezi oběma národy.

Pro Američany to znamenalo nové otázky: jak mají teď postupovat? Měli by opustit dlouholetou diplomatickou izolaci? Nebylo by lepší přehodnotit vztahy s Japonskem? Mají se postavit proti japonské agresi v Číně spolu s dalšími státy ze Společnosti národů? A pokud ne, jak odůvodnit smíření se s proměnou mezinárodního uspořádání světa, za které před patnácti lety šli do války?

Stimsonova doktrína v rámci společenského postoje vůči Japonsku

Jednou z odpovědí na tyto otázky byla doktrína, kterou vypracoval ministr zahraničních věcí USA za administrativy Herberta Hoovera, Henry L. Stimson. Bezprostředně po Mukdenském incidentu byl Henry Stimson osobně značně rozčilen způsobem, kterým japonská armáda začala prosazovat své zájmy. Jako člověk, který věřil v ideály Woodrow Wilsona, Stimson viděl v zatím menší válce v Číně jistou hrozbu celému Washingtonskému systému z roku 1922.

Je důležité podotknout, že do a bezprostředně po Mukdenském incidentu Japonci byli Američany značně preferováni vůči Číňanům. Samotný Stimson, který se snažil prostřednictvím diplomacie zabránit expanzi japonské armády, z počátku věřil v to, že se japonským civilním politikům podaří vyřešit problém vlastními silami.³⁰ Tuto víru v japonskou vládu reflektovala i odpověď Stimsona na telegramy velvyslance Nelsona T. Johnsona z Číny, ve které Stimson vysvětloval postoj ministerstva zahraničních věcí.³¹ Tedy, hned po 18. září nenásledovala žádná tvrdá odsuzování, zároveň se Spojené státy odmítaly podílet na společném postoji nebo prohlášení spolu s dalšími státy z SN. Stále pokračující ofenziva ale jasně demonstrovala neschopnost civilní vlády držet dění vlastní armády pod kontrolou. Stimson, který byl podporován a jednal v souladu se společenskou náladou, si s každým novým Japonci obsazeným kusem severní Číny uvědomoval potřebu zaujmout tvrdší postoj.

Proto byla 23. února 1932, po několika měsících vyčkávání a naléhání na japonské protějšky, zveřejněna jeho doktrína. Ta spočívala v neuznávání jakýchkoliv teritoriálních změn nebo dohod, ke kterým došlo cestou násilí.³² Prezident Hoover ale odmítl podpořit další ideu Stimsona pohrozit Japonsku válkou, pokud nestáhne svou armádu z Číny. Hoover se nechtěl dopouštět prázdných výhrůžek a zároveň byl názoru, že Japonsko tím neoklamou.³³ Navíc již spatřili korelaci toho, jak se zhoršuje veřejné mínění Japonců vůči Američanům s každým dalším kritickým výrokem. Právě proto

²⁹ James L. Huffman, „*Modern Japan: A History in Documents*“, s 136-137.

³⁰ N.A. Mughal „*Analysis of American Congressional and Public Opinions on the Manchurian Crisis, 1931-33*“ *Pakistan Horizon*, roč. 28, č. 2. 1975 s. 25.

³¹ „*Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: Japan 1931-1941*“, U.S. Government Printing Office, Washington, D.C., 2008, s. 39

³² Robert B. Schulzinger, „*U.S. Diplomacy since 1900*“, s. 150.

³³ *Ibid.*, s. 150

Henry Stimson a jeho ministerstvo váhali s přímým odsuzováním, jelikož se báli vyhrodit situaci ještě více.

Stimson ale věřil, že kdyby Japonsko varovaly také ostatní velmoci, podařilo by se jim donutit Japonsko razantně zakročit vůči armádě, která pokračovala v obsazování čínského Mandžuska, a donutit její velení stáhnout své jednotky ze zahraničí.³⁴ Žádná jiná vláda se k tomuto však neodhodlala. USA tehdy nebyly připravené prosadit vlastní zájmy v zahraničí vzhledem k probíhající hospodářské krizi. Je možné diskutovat, do jaké míry byla Stimsonova doktrína účinná a do jaké míry naplnila svou úlohu. Ze strany Japonců ji je možné považovat za další urážku vůči Japoncům, která nepřispěla k ničemu kromě prohlubování nepřátelství mezi oběma státy. Na druhou stranu, tato doktrína ukázala světu, že i přes pokračující hospodářský kolaps USA nehodlají nechat ostatní beztestně rušit světový řád, na kterém se velmoci dohodly po první světové válce. Teoreticky Stimsonova doktrína do jisté míry utlumila nadšení, se kterým císařská armáda a japonští nacionalisti šli do války s Čínou a zpomalila jejich postup, jelikož museli brát ohled na to, aby nepřekročili určité limity. Avšak je to pouze hypotéza, ve skutečnosti doktrína neuznávání neměla žádoucího efektu a je možné o ní mluvit jako o značně neúčinné.

Důležitým faktorem rozhodování diplomatů a politiku v moderních dějinách Severní Ameriky je veřejné mínění. Ve Spojených státech noviny vždy hrály velkou roli ve formování společenských postojů. Válka v Asii nebyla výjimkou. Díky zprávám a novinám zpravodajství a médiím se Stimsonovi podařilo získat rozsáhlou podporu pro tvrdší politiku vůči japonské expanzi. Nestalo se tak ale hned. Počáteční reakce amerických novin na Mukdenský incident nebyla příliš ve prospěch budoucí Stimsonovy politiky (*New York Daily Press* obvinily Stimsona ze snah vměšovat se do dění v Asii a tvrdily, že být pod japonskou správou se Číně dokonce vyplatí)³⁵. Většina periodik byla otevřeně proti jakékoliv intervenci ze strany USA a proti nařizování ostatním státům, jak se řídit a jak řešit nepodstatné pro americké obyvatelstvo krizi. *The Chicago Tribune* zdůrazňovaly závažnost situace: deník prohlásil probíhající čínsko-japonské střety za „varování před bouří“ a doporučil administrativně investovat nejenom do diplomacie, ale i do vlastní vojenské moci.³⁶

Také některé politické a společenské elity jasně viděly hrozbu, kterou představoval náhlý, promyšlený útok Japonských militaristů na Čínu. Vlivný republikánský senátor William Borah obvinil Japonsko z násilného porušování všech norem mezinárodního práva. Borah dokonce zpochybnil význam existující Smlouvy *devíti mocností* a obrátil se na Stimsona s otázkou, jestli není na čase ji pozměnit.³⁷ S jeho postojem souhlasily další noviny, například *The Nation* nedokázaly najít ve svých článcích žádný důvod nebo ospravedlnění útokům, které provádělo Japonsko.³⁸ Skoro žádné z nich ale neviděly problém v utrpení, kterému byli vystavení Číňani. Hlavním zájmem novin byla mezinárodní bezpečnost a role USA v její udržování. Několik let po mukdenském incidentu stále trvala tichá diskriminace vůči Číňanům, kvůli které velká část americké společnosti odmítala nesmlouvavé kroky, které by zachovaly mír v regionu. S vývojem situace v Mukdenu a ve světě díky detailnějšímu zpravodajství o vývoji ve východní Asii se veřejné mínění pomalu přechylovalo v alespoň protijaponské, když už ne pročínské postoje.

Zlom přišel 8. října spolu s leteckým útokem japonské armády na město Jinzhou³⁹. Stimsonova naděje, že japonská vláda dokáže udržet kontrolu nad zbytkem Japonska, neodrážela realitu. Kidžúrō Šidehara, japonský ministr zahraničních věcí a velký pacifista, se kterým Stimson vždy rád spolupracoval, byl po mukdenském incidentu zbaven své pozice. Stimson se ve svém dopisu

---

³⁴ Ibid., s. 150.

³⁵ N.A. Mughal „Analysis of American Congressional and Public Opinions on the Manchurian Crisis, s. 26.

³⁶ Ibid.

³⁷ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: Japan 1931-1941“, s. 83-86.

³⁸ N.A. Mughal „Analysis of American Congressional and Public Opinions on the Manchurian Crisis, s. 27.

³⁹ Ibid., s. 28.

japonskému velvyslanci Kacuži Debuči přiznal, že již nemůže skrývat svou korespondenci se Šideharou ohledně mukdenského incidentu.⁴⁰ Stimson si byl vědom možných komplikací a posilování protijaponských nálad kvůli jejímu případnému zveřejnění. Všechno ale napovídalo tomu, že váhat a očekávat od Japonska stejnou úroveň spolupráce jako dříve bylo zbytečné. Obsazení Jinzhou a Šan-chaj-kuanu na konci ledna 1932 skoro vymazala projaponské názory v médiích, odsuzující zaostalou Čínu a ospravedlňující zvěrstva způsobená japonskými jednotkami.

Tajná korespondence s diplomaty a zástupci dalších států měla pomoci najít možné mírové řešení daných sporů. Domácí izolacionistický tlak ale bránil efektivní činnosti administrativy. Stimson se musel držet obecné linie, kterou prosazovala administrativa v čele s Hooverem, což během roku 1931 znamenalo podřídit se izolacionistickým náladám a zříct se snah vstoupit do Společnosti národů. Angažovanost ve světě byla podporována jen poměrně malou částí společnosti.⁴¹ Proto se Stimsonova doktrína stala takřka jedinou možností, jak za vnitřních i zahraničněpolitických podmínek (zahraniční tajemník Velké Británie, John Simon, například preferoval pracovat uvnitř SN a odmítl společné americko-britské prohlášení bez účasti dalších států)⁴² bez komplikací vyvinout tlak na Japonsko. Bez komplikací se to ale neobešlo.

V japonské historiografii se na mukdenský incident nahlíží trochu jinak, než například v té Západní – mukdenský incident je Japonci považován za součást tzv. Velké tichomořské války (ve vlastním jazyce *Taiheijó sensó*). Samovolný útok japonské armády na Čínu znamenal pro japonský stát začátek války, která trvala čtrnáct let.⁴³ V té době Stimsonova doktrína dávala obyčejným Japoncům jen další důvod obviňovat Spojené státy ze snah zabránit naplnění „velkého osudu“ Japonska v Asii, o němž již druhé desetiletí pojednávala propaganda ultranacionalistů. Henry Stimson se musel smířit s neschopností USA během hospodářské krize ubránit vlastní zájmy v Pacifiku. Přesto, že po inauguraci Roosevelta musel prezidentskou administrativu do roku 1940 opustit, zaujímal Stimson vůči Japonsku tvrdý a nekompromisní postoj.

Lyttonova komise a Společnost národů

Propast mezi oběma námořními velmocemi se s postupem času pomalu rozšiřovala, ale k výraznému rozkolu mezi americkou a japonskou diplomacií došlo během roku 1933, a to v důsledku závěrů Lyttonovy komise. Na příkladu toho, jak se japonská diplomacie zachovala při této epizodě, můžeme pozorovat spád, se kterým japonští politici ztráceli moc ve státě ve prospěch protizápadně smýšlejících militaristů a ultranacionalistů.

Stimsonova doktrína byla jednohlasně přijata a inkorporována do právního řádu SN 11. dubna 1932.⁴⁴ Přes velký odpor domácích politiků Stimson, který viděl potřebu spolupracovat na kolektivní bezpečnosti s ostatními státy, prosadil svou doktrínu na celosvětové úrovni. Symbolicky významný akt jmenování zástupce USA ve vyšetřovací komisi SN, jež měla prozkoumat konflikt v Číně a najít možné řešení, pak ukázal světu odhodlanost USA bránit poválečný mírový systém.

Společnost národů jako hlavní garant míru a spravedlnosti na mezinárodním poli byla nucena konflikt mezi Japonskem a Čínou řešit. Na naléhání Číny a s následným souhlasem byla 10. prosince 1941 zřízena Lyttonova komise. Ze strany USA byl do komise zařazen (po oficiálním pozvání od SN) generál Frank Ross McCoy. Cílem komise bylo řešení Mandžuské krize. Zajímavé je, že Japonsko souhlasilo s komisí pouze proto, že politici předpokládali, že její závěry budou pro Japonsko příznivé.⁴⁵ Svědčí to o nerealistickém pohledu tamní garnitury na mezinárodní vztahy, jelikož tehdy mnozí západní politici i média otevřeně mluvili o Japonsku jako o agresorovi. Tím více pak byli

⁴⁰ „Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: Japan 1931-1941“, s. 44-46.

⁴¹ N.A. Mughal „Analysis of American Congressional and Public Opinions on the Manchurian Crisis, s. 31-35.

⁴² Jeffrey. B. Morris a Richard B. Morris, „Encyclopedia of American History“, s. 362.

⁴³ James L. Huffman, „*Modern Japan: A History in Documents*“, s. 136.

⁴⁴ Jeffrey. B. Morris a Richard B. Morris, „Encyclopedia of American History“, s. 362.

⁴⁵ Akira Iriye, „*The Cambridge History of American Foreign Relations*“, s. 126.

Japonci závěry komise zaskočeni a pobouřeni. Stimson ale nechtěl, aby světové společenství nabylo dojmu, že USA jsou připravené jít s Japonskem do války⁴⁶, a kvůli tomu oznámil, že Spojené státy nepodpoří ani zásadní sankce nebo omezení vůči Japonsku. Toto byl jediný způsob, jak dostat americké diplomaty do pozice ovlivňování situace v Číně bez toho, aby administrativa byla občany obviněna z vměšování se do záležitostí jiných států.

Závěry komise nepřekvapily nikoho, kromě japonských diplomatů. Jejich reakce pak ovšem překvapila samotného Stimsona, který ztratil poslední naděje na konstruktivní spolupráci s Japonskem. Ve svém telegramu velvyslanci ve Švýcarsku Stimson píše, že vláda rozumí rozdmýchání nenávisti vůči Americe v Japonsku jako nástroji získání podpory pro militaristické kruhy. Zároveň vyjadřoval obavy nad faktem, že členský stát SN odmítá přijmout závěry oficiální mezinárodní komise, kterou sám autorizoval.⁴⁷ Korespondence mezi Stimsonem a velvyslancem v Japonsku Josephem Grewem nepřinesla ministerstvu zahraničí USA úlevu. Grew totiž píše o tom, že nevidí možnosti zabránit vojenským operacím v Číně nenásilnými prostředky.⁴⁸ Japonská společnost se v té době nenávratně ponořila do militantních vášní. Společnost národů nicméně stále věřila, že se s Japonskem podaří domluvit na základě konsenzu. Proto, po jasném odsouzení invaze, nabídla Japonsku vyrovnání v následující formě: SN uzná zvláštní zájmy Japonska v Mandžusku, které se stane autonomní oblastí s čínskou suverenitou, ale pod japonskou správou.⁴⁹ Lyttonova zpráva ve svých závěrech ze 4. října 1932 byla adoptována 24. února 1933. Za měsíc, 27. dubna, Japonsko oznámilo své vystoupení ze Společnosti národů.

Japonská společnost byla v této době plná protizápadních postojů. Dokonce i bývalí přátelé USA a podporovatelé oboustranné spolupráce se po událostech posledních let od Spojených států odvraceli. Velkým popudem byl také imigrační zákon z roku 1924, jež byl zmíněn v první kapitole. Mnozí představitelé inteligence byli pobouřeni tím, jak se vůči Japoncům i Asiatům celkově západní společnosti, zejména ta americká, chovají.

Například již v roce 1921 Kawakami Karl Kijoši napsal ve své knize „*The Real Japanese Question*“ o tom, že nový světový řád, který stavějí západní státy, je nespravedlivý. Pokrytectví viděl v tom, že každá z těchto mocností má své kolonie, a přesto brání Japonsku i dalším zemím v podobném imperialismu. Poukazoval, že „83 % území na Zemi patří bělochům, kteří přitom tvoří pouze 36 % obyvatelstva planety“.⁵⁰ Kijoši prohlašuje, že „Velké západní mocnosti evidentně kontrolují více území, než by jim mělo oprávněně patřit“.⁵¹ K žádnému vyrovnání, alespoň z pohledu Japonců, nikdy nedošlo. Podobná rétorika se v japonských knihách objevovala po celé meziválečné období.

Ze začátku japonským spisovatelům a myslitelům nešlo přímo o antagonismus vůči západním národům, ale pouze o touhu o jakousi „mezinárodní spravedlnost“ vůči japonskému národu. Postupně se ale narativ přeměnil ve značně nevraživý vůči Západu a hlavně USA. Avšak inteligence nebyla tím hlavním iniciátorem naklánění japonské společnosti k otevřené konfrontaci se Spojenými státy. Již zmínění militaristé a ultranacionalisté tvořili značně větší hrozbu, a po celou meziválečnou dobu to byly právě skupiny vojáků a radikálů, jež iniciovaly a utvářely rychlou proměnu domácí i zahraniční politiky.

Až do Druhé čínsko-japonské války v Japonsku panovalo rozdělení společnosti v otázce militarismu (stejně jako tomu bylo v USA v otázce izolacionismu). Mnozí vzdělání Japonci protestovali proti pokračující militarizaci společnosti. Mezi nimi byli převážně religiózní myslitelé (jak

---

⁴⁶ Jeffrey. B. Morris a Richard B. Morris, „Encyclopedia of American History“, s. 362.

⁴⁷ „Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: Japan 1931-1941“, s. 106-107.

⁴⁸ „Ibid.“, s. 102-105.

⁴⁹ Jeffrey. B. Morris a Richard B. Morris, „Encyclopedia of American History“, s. 362.

⁵⁰ James L. Huffman, „*Modern Japan: A History in Documents*“, s. 139.

⁵¹ Ibid.

křesťanští, tak i šintoističtí), novináři a vysokoškolští profesori. Většina z nich však věřila ne v ideály mezinárodní spolupráce, ale v to, že militarizace společnosti a další velká válka nedopadnou pro Japonsko dobře.⁵² Jak je obecně známo, nacionalistické nadšení je velice složité zastavitelné. Spousta protestujících musela skončit ve svém povolání kvůli kritizování vlády nebo tlakům ultra-pravicových organizací. V polovině 30. let ale nebylo Japonsko oddáno myšlence militarismu v plné míře.

V rámci dlouhodobých snah provést státní převrat byl 15. května 1932 (v době, kdy Lyttonova komise aktivně pracovala na řešení Mandžuské krize) v Tokiu zavražděn premiér Inukai Tsujoši. Toto bylo odvetou za to, že Tsujoši odmítl oficiálně uznat nedávno vyhlášený stát Mančukuo. Oficiální krok vlády v tomto směru by znamenal další komplikace ve vztazích s USA, a tedy v investicích a surovinových dodávkách, na nichž byla japonská společnost stále závislá. Obviněná skupina námořních důstojníků doufala, že po atentátu dokáže císařská armáda převzít vládu do svých rukou⁵³ a urychlí se proces expanze do Číny. Znovu, stejně jako tomu bylo v roce 1930, bylo prokázáno spojení atentátníků s ultra-pravými japonskými organizacemi. Atentát na Inukaje ukončil éru stranických, profesionálních politiků jakožto skupiny, která definovala vnější zájmy Japonska ve světě.

Vnitřní turbulence, kterou zažilo Japonsko během působení Lyttonove komise, vysvětluje nemožnost přijmout závěry vyšetřování SN. Japonským politikům tehdy šlo o vlastní životy a stabilitu uvnitř států. Ve svých důsledcích vystoupení Japonska ze Společnosti národů znamenalo diplomatickou prohru pro Spojené státy. Japonsko otevřeně demonstrovalo ztrátu zájmu o konstruktivní vyjednávání a spolupráci na mezinárodní úrovni. Je sotva představitelné, že takovýto stát je možné přesvědčit k opuštění tvrdě prosazované expanzivní politiky.

Roosevelt a jeho administrativa ve vztazích s Japonskem

Nejdůležitějším tématem prezidentských voleb 1932 bylo řešení Velké deprese. Herbert Hoover rychle ztratil kontrolu nad situací a nedokázal zemi efektivně vyvést z nouze. Přesněji řečeno, jeho řešení nepřesvědčovalo panikařící voličstvo.⁵⁴ Franklin Delano Roosevelt, který vystřídal Hoovera ve funkci prezidenta roku 1933 si uvědomoval nezbytnost pokračovat v aktivní účasti na světovém dění. A to přesto, že nesdílel Wilsonovo nadšení pro internacionalismus. Jeho administrativa byla plná schopných a oddaných diplomatů a politiků, kteří museli čelit jak vnitřní krizi, tak i problematice militarizujícího se světa. A to v době, kdy Spojené státy propadly do již zmíněné „mezinárodně-politické“ apatie.

Avšak zpočátku se Roosevelt nacházel v zajetí své pozice. Potřeba získat voličskou převahu nad Herbertem Hooverem vedla k tomu, že se Roosevelt musel zříct možného vstupu do SN. Toto bylo hlavním požadavkem pro vyjádření podpory od důležitého a vlivného novinového šéfredaktora, Williama Randolpa Hearsta.⁵⁵ Hearst svým požadavkem odrážel postoje velké části společnosti, která si nepřála být zapletena do mezinárodních konfliktů a sporů v době, kdy se bleskově hroutilo domácí hospodářství.

Tato skutečnost vysvětluje dlouhodobou neutralitu a rozsáhlé snahy establishmentu udržet Spojené státy mimo zahraniční problémy. Myšlenka, že odpověď na vlastní krizi spočívá ve stabilizaci světa, měla jen menšinové zastání. Až do roku 1937 měla Rooseveltova administrativa potíže se schválením zásadních embarg a sankcí vůči agresorům. Namísto toho musela žádat Kongres o to, aby uvalil zákazy a omezení na všechny strany konfliktu i přes to, že zcela zřejmě jednu z nich preferovala. První Rooseveltovo období tak bylo poznamenáno vyvažováním mezi přáním neutrality na domácí půdě a povinnostmi vůči spojencům.

---

⁵² Ibid., s. 145.

⁵³ Ibid., s. 137.

⁵⁴ Jeffrey. B. Morris a Richard B. Morris, „Encyclopedia of American History“, s. 376-379.

⁵⁵ Robert B. Shchulzinger, „U.S. Diplomacy since 1900“, s. 151.

Spolu s Rooseveltem přišlo mezinárodní politiky již na domácím poli osvědčená osoba – senátor Cordell Hull. Ten se stává za Roosevelta ministrem zahraničí a přichází s už hotovým plánem na zlepšení vztahů se všemi státy. Hull se již delší dobu věnoval nastolení míru ve světě pomocí obchodu – jeho hlavní myšlenkou bylo to, že když jsou dvě strany (či více) hluboce provázané a závislé na vzájemném obchodě, neobjeví se ani myšlenka jít s druhou stranou do války kvůli rizku zhroucení vlastního hospodářství.⁵⁶

Proto Hull spoléhal na svůj plán vzájemného snižování tarifů mezi státy, což by podle něho mělo přispět k lepšímu obchodu a přátelštějším vztahům. Paradoxně bylo ze strany Američanů občas třeba vyžadovat si toto od ostatních států pomocí vyhrůzek.⁵⁷ Hull však neměl jiná řešení problémů, které vedly k celosvětovému nárůstu nacionalismu a fašismu. Přes své přesvědčení byl na konci desetiletí nucen smířit se s potřebou uvalit embarga a další omezení na státy, které představovaly hrozbu světovému volnému obchodu a demokracii.

Komunikace diplomatů a státníků s Japonskem za první Rooseveltovy administrativy obsahovala převážně obavy z militarizace Japonska a diskuze ohledně pokračujících bojů v Číně a vzájemné nedůvěře.⁵⁸ Spojené státy zde neusilovaly o nic jiného, než tomu bylo za Stimsona – o mír v regionu a o dodržování dřívějších dohod. Je však možné sledovat jistou proměnu v rétorice japonských diplomatů, státníků a velvyslance. Nyní byla v jejich prohlášeních přítomna obvinění Číny ze snah poštvat proti sobě Spojené státy s Japonskem kvůli vlastnímu zájmu. Militaristická rétorika, které se japonští diplomaté před opouštěním SN vyhýbali, pronikla do oficiálních zpráv a nót.

Postupná ztráta kontroly japonskou vládou nad vlastním státem vedla k tomu, že garnitura zažívala také útoky na vlastní představitele, jež militaristické skupiny nepodporovali. Tento proces vyvrcholil v převratu z 26. února 1936. Přibližně 1400 vojáků obsadilo většinu centrálního Tokia a zavraždili trojici vysokých hodnostářů, včetně ministra financí.⁵⁹ Během tří dní povstalci vyžadovali sestavení nového kabinetu, který by sympatizoval s jejich touhami po expanzi v Číně. Další dění slouží jako příklad velice vzácného politického rozhodnutí ze strany císaře: Hirohito, rozrušený zavražděním svých poddaných, nařídil okamžitě potrestat vzbouřené vlastizrádce.⁶⁰ Přestože tato epizoda trvala pouhé tři dny a lídři povstání byli po tajném soudu popraveni, pro japonskou vládu znamenala další porážku. Armáda totiž získala ještě větší vliv na státníky, jelikož většina se jich teď bála ultranacionalistům oponovat.⁶¹

Do roku 1936 neexistovala zrovna velká diplomatická aktivita mezi oběma státy. Zatímco USA se soustředily na New Deal a neutralitu v důsledku evropských konfliktů, Japonsko pokračovalo ve střízlivé expanzi v Asii, upevnění svých pozic v Číně a ve vnitrostátním politickém boji o moc mezi civilisty a militaristy. Další diplomatickou výzvu pak přinesl postoj Japonska vůči již zmíněným limitům na námořní zbrojení. Zatímco v roce 1934 Japonsko odstoupilo od Washingtonské námořní dohody, Spojené státy odmítly poskytnout námořní paritu. Řešit tento problém měla Druhá londýnská námořní konference (9. prosince 1935–25. dubna 1936). Japonská delegace se ale z konference stáhla dříve, než by bylo dosaženo dohody.⁶² Toto byla příležitost, při které Japonsko vyjadřovalo snahu o spolupráci se západními mocnostmi. Pozdější vyjádření japonských diplomatů ohledně možných vzájemných zbrojních omezení však svědčí o tom, že se Japonsko rozhodlo pro zbrojení bez ohledu na postoje SN a svých bývalých spojenců v regionu.

---

⁵⁶ Ibid., s. 152.

⁵⁷ Ibid., s. 153.

⁵⁸ „Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: Japan 1931-1941“, s. 44-46.

⁵⁹ James L. Huffman, „*Modern Japan: A History in Documents*“, s. 141-142.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

⁶² Jeffrey. B. Morris a Richard B. Morris, „*Encyclopedia of American History*“, s. 366.

„Quarantine speech“ z 5. října 1937 reflektovala vyvrcholení obav Roosevelta a jeho administrativy. Svou řeč Roosevelt přednesl navzdory dominantním izolacionistickým náladám a veřejnému mínění.⁶³ Navzdory své nepopularitě nicméně toto prohlášení bezpochyby posunulo nálady ve společnosti. Celostátní bojkot japonského zboží (hnutí pro který vedl Henry Stimson) reflektoval jistý souhlas obyvatelstva s Rooseveltem, který po obnovení vlastního hospodářství byl připraven pokusit se zachránit spojenci USA od možných konfliktů. Přesto Roosevelt ale váhal s konkrétními a zásadními kroky, jako například sankce, protože věřil, že se společnost s nimi zatím souhlasit nebude.⁶⁴

Většina americké společnosti nahlížela na radikalizující se Evropu a Asii jako vedlejší problém, který se bezprostředně Američanů netýkal. Otázka možných a probíhajících válečných konfliktů byla pro Američany v té době dlouho důležitou pouze z pohledu dlouhodobé role Spojených států v kolektivní bezpečnosti Západního světa. Na konci roku 1937 ale došlo v uvažování společnosti k obratu, neboť si již totální asijská válka vyžádala své první oběti mezi americkými občany.

Druhá čínsko-japonská válka a předválečná diplomacie

Po dlouhých šesti letech, 7. července 1937, Japonsko de facto vyhlásilo Číně válku. Příčinou se stala událost známá jako incident Marko Polo (japonsky *Rokókjó Džiken*). V noci 7. července neznámá skupina vojáků zaútočila na japonskou jednotku vedle mostu Marko Polo, na jihozápadě od Pekingu.⁶⁵ Podle zveřejněné diplomatické komunikace čínští vojáci, kteří se účastnili bojů, věřili, že japonské jednotky měly v plánu most obsadit. Japonci tam byli v rámci operací, které v blízkosti mostu probíhaly již druhý týden.⁶⁶ Z dostupných zdrojů tedy nelze přesně říci, zda šlo o nedorozumění nebo o provokaci z jedné ze stran. Skutečnost ale je, že císařská armáda v Mandžusku zahájila rozsáhlý protiútok s cílem konečně obsadit celé území.

Tyto boje japonští diplomaté vysvětlovali jako sebeobranu. Následující vývoj ale svědčil o připravené expanzi. Joseph Grew totiž, po šesti dnech od incidentu, zaslal svou analýzu japonských postojů vůči otevřené válce v Číně. Grew informoval o tom, čeho se američtí diplomati báli celá 30. léta – japonský parlament a vláda jednohlasně podporovali provedené armádní ofenzívy, japonské noviny nevykazovaly neshodu s politiky či vojáky a japonské protějšky neinformovaly americkou ambasádu o tom, že na ministerstvu zahraničních věcí existovaly rozdíly v názorech.⁶⁷ Nastal okamžik, kdy nacionalismus a myšlenka o vlastním velikém osudu začala získávat nadvládu napříč společností.

Japonští diplomaté se snažili USA ujistit o tom, že vývoj nedospěje k eskalaci a válce. Jak ale vyplývalo z diplomatické komunikace a schůzí mezi představiteli ministerstev zahraničí, Japoncům šlo pouze o vytváření přijatelného obrazu války a o snahy vydávat se za oběti této války. Ve svém memorandu vedoucí departamentu záležitostí Dálného východu Stanley Hornbeck neskryval nespokojenost po schůzi s japonským *chargé d'affaires*. Hornbeck označil projevy a vysvětlování japonské politiky v Číně za „vágní“ a dokonce poznamenal, že zpochybňuje nutnost tyto detaily rozepisovat, jelikož jsou pro zmapování postoje japonských politiků naprosto nepřínosné.⁶⁸ Zmínil se však o tom, že takovýto zavádějící způsob vyprávění jasně líčí snahy Japonska o pokračování nastolování své kontroly nad Čínou.

Toto následně potvrdila nová japonská vláda v čele s Konoe Fumimarem. Japonský premiér ve svém zářijovém projevu k parlamentu informoval poslance o situaci v severní Číně. Rétorika

---

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Robert B. Shchulzinger, „U.S. Diplomacy since 1900“, s. 161-162, 178.

⁶⁵ James L. Huffman, „Modern Japan: A History in Documents“, s. 145.

⁶⁶ „Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: Japan 1931-1941“, s. 313-314.

⁶⁷ Ibid., s. 319-321.

⁶⁸ Ibid., s. 326-328.

projevu byla totožná s tou, kterou diplomati Spojených států poznamenali již v červenci. Fumimaro označoval Japonsko za oběť agrese, stěžoval si, že Číňani odmítají pochopit opravdové cíle japonské vlády a že za těchto podmínek armáda je nucena podrobit si vládu čínskou.⁶⁹ Na konci projevu premiér ujistil poslance, že když Čína bude pokračovat ve vzorování a neuvědomí si své chyby, japonské impérium je plně připraveno v bojích pokračovat.⁷⁰ Otevřeně se ale o válce s USA za hegemonii v Asii zatím nemluvalo. Armáda sice kontrolovala politické dění, avšak nemohla převést celé Japonsko do válečné výroby a mobilizace, jelikož tomu bránili straničtí politici.⁷¹ V každé nové vládě jich však zůstávalo stále méně. Proto je možné říci, že se roce 1937 Japonsko jako stát ještě na válku nepřipravovalo.

USS Panay a nankingský masakr

Rooseveltův předpoklad, že společnost nepodpoří něco jako válku USA s Japonskem, byl potvrzen reakcí společnosti po bombovém útoku japonských letadel na americkou loď USS Panay. V době ofenzivy v Nankingu měla loď za úkol evakuovat uprchlíky a hlídat majetek společnosti Socony Vacuum Oil Company na Modré řece.⁷² K útoku došlo 12. prosince 1937, den před začátkem nankingského masakru. Okolo třiceti lidí, včetně uprchlíků z Nankingu, bylo zraněno. Dva z nich zraněním podleli.

Útok a jeho následky byly velice zajímavé. Japonci (důstojníci a diplomaté) tvrdili, že k útoku došlo omylem, neboť si posádka japonského letadla spletla americkou loď s čínskou. Stalo se něco nemyslitelného – Japonci poslali do USA spoustu dopisů, ve kterých se omlouvali a přáli zraněným brzké uzdravení.⁷³ Ovšem americká strana nevěřila, že k útoku došlo omylem, jelikož na základě videozáznamu přítomných na lodi kameramanů (snímky zničené lodi a zraněných lidí, pořízené přímo u děje, prohlubovaly protijaponské nálady) a svědectví posádky bylo usouzeno, že útok byl záměrný. Fon Huffman, člen posádky USS Panay v době útoku, vypovídal o tom, že vlajky bylo dobře vidět a nemohlo dojít k omylu, že to nebyla americká loď.⁷⁴

Pravděpodobně tak šlo o útok několika japonských pilotů, kteří se v militantním nadšení z obsazení Nankingu rozhodli zaútočit na nenávislné Američany. Celý incident ale rychle vyšuměl: Japonsko, přeplněné chytrými a již značně zkušenými diplomaty, vybralo pro oficiální omluvu a odškodnění Vánoce (jednání mezi diplomaty o odškodnění šla již od 14. prosince).⁷⁵ V tyto dny byli mnozí Američani ochotnější odpustit Japoncům jejich chybu a vztahy mezi oběma společnostmi (s výjimkou diplomatů) pokračovaly jako kdyby se nic nestalo. Zároveň byla potvrzena Rooseveltova teze, že společnost nepodpoří válku nebo odvetné kroky ze strany USA. Například arizonský senátor Henry Ashurst prohlásil, že „žádný z mých kolegů nebude hlasovat pro válku s Japonskem“⁷⁶, a je možné říci, že svým postojem Ashurst odrážel postoj většiny společnosti.

Korespondence mezi americkými a japonskými diplomaty umožňuje stvořit pravdivější obraz tohoto incidentu. Bezprostředně po incidentu japonští diplomaté tvrdili, že šlo o „nepříjemný omyl“ a že japonská vláda událost prošetří. Zároveň ujistili americkou stranu, že armáda a námořnictvo udělají všechno pro to, aby k případnému ohrožování Američanů a amerického majetku již nedošlo.⁷⁷ Interní zprávy mezi Josephem Grewem a Cordellem Hullem ale svědčí o tom, že již v půlce prosince Spojené státy měly představu o možné povaze útoku. Nekoordinovaná

---

⁶⁹ James L. Huffman, „*Modern Japan: A History in Documents*“, s 143-144.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Richard Mason a John Caiger, „*Dějiny Japonska*“, Fighters Publications, Praha, 1997, s. 338

⁷² Robert B. Schulzinger, „*U.S. Diplomacy since 1900*“, s. 161-162

⁷³ Robbins, Ted. „A Japanese Attack Before Pearl Harbor“, National Public Radio US, 2007.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Robert B. Schulzinger, „*U.S. Diplomacy since 1900*“, s. 162.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ „Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: Japan 1931-1941“, s. 521-530.

prohlášení japonských diplomatů a armádních reprezentantů byla do jisté míry rozporuplná. Toto poukazovalo na již známou absenci shody a podřízenosti armády domácí vládě, a že kdyby někdo tento útok nařídil, nebyla by to tokijská vláda. Grew zdůrazňoval to, že představitel ministerstva námořnictví Japonska při vysvětlování incidentu (19. prosince 1939) odporoval sám sobě.⁷⁸ Například na otázku Grewa o tom, po kterém náletu si japonští piloti uvědomili, že bombardují americkou loď, pobočník prohlásil, že po třetím. Po nějaké době se ale, ze slov Grewa, prořekl, že posádka námořních letadel se vrátila do základen jásající, že s úspěchem splnila nařízení štábu a zničila nepřítele (šlo tedy o pronásledování prchajících čínských jednotek).

Přesto, že došlo k přímému ohrožení životů amerických občanů, diplomaté v čele s Hullem jednali docela profesionálně a snažili se vyhnout nápadným prohlášením a vyhrůžkám. Věděli totiž, že vyhrůžky by se minuly účinkem. I tak ovšem při komunikaci ohledně incidentu užívali rezolutní tón. Velká zásluha v tom, že se konflikt nevyostřil a oba státy ho dokázaly bez komplikací zvládnout, patří Josephu Grewu. Jako velice schopný diplomat, vědom si zákulisí japonské politiky, Grew věděl, že k incidentu nemohlo dojít v důsledku přímého rozkazu bombardovat americké občany. Svědčí o tom i to, jak moc se japonští politici, ale i vojáci snažili vytvářet obraz toho, že bombardování Panaye skutečně litovali. Přes rostoucí nenávist vůči USA, dokonce i japonští militaristi si byli vědomi, že v případě války nemají šanci USA porazit. Stále ještě potřebovali více času.

Ani sám Grew nechtěl, aby došlo k válce. Ve své korespondenci s japonskými diplomaty se Grew choval střízlivě, ale dával protějškům najevo, že opakování něčeho podobného nebude USA tolerováno, a že viníci by měli být podle armádních zákonů potrestáni. Hull ale neměl stejnou míru trpělivosti, a na své schůzi s japonským velvyslancem se otevřeně zeptal, zda se bude s „těmito divokými, nekontrolovatelnými a pološílenými námořními a armádními úředníky“ náležitě vypořádáno.⁷⁹ Absolutně neočekávaným byl krok, který podstoupil prezident Roosevelt. Ten byl totiž znepokojen celým incidentem natolik, že do konce roku vyslal do Velké Británie (jež dosud byla největším japonským spojencem v Evropě) kapitána Ingersolla, vedoucího departamentu námořního zpravodajství. Cílem bylo zahájit jednání mezi USA a

Británií ohledně možnosti zapracovat na společné válečné strategii v případě další japonské agrese.⁸⁰ Roosevelt dokonce navrhnul společnou námořní blokádu Japonska (v roce 1937 Japonsko ještě nemělo natolik mocnou flotilu, aby mohlo konkurovat s USA nebo Británií na oceánech). Přestože po těchto jednáních nepřišlo nic zásadního, Roosevelt a většina diplomatů, seznámených s detaily americkojaponských vztahů, začali přemýšlet o Japonsku jako o možném nepříteli.

Pochopitelně řešení tohoto konfliktu bylo pro americkou diplomacii primární záležitostí. Právě proto současně probíhající rozsáhlé vraždění Číňanů v Nankingu, včetně žen a dětí, dostalo menší pokrytí v rámci diplomatické agendy. Nehledě na to byl masakr velice důležitý pro tisk a média. Tisky byly plné fotografií a proslovů svědků o probíhajícím vraždění civilistů. Díky tomu, že se Japonci báli vyostření vztahů s Američany kvůli nedávnému incidentu s USS Panay, bylo kwantungským jednotkám nařízeno vyhýbat se kontaktům s Američany a dodržovat jejich diplomatickou imunitu. Proto Američani nebyli v bezprostředním ohrožení kvůli probíhajícím čistkám a často to byli oni kdo bránil Číňany před japonskou krutostí. Japonci však nerespektovali jejich diplomatickou imunitu ani soukromý majetek i přes původní vládní nařízení, a často vtrhávali na jejich pozemky. Američani, kteří v době masakru zůstali v Nankingu, pomocí zpráv do vlasti nebo po osobnímu návratu do USA vyprávěli o osudech lidí, jež nestihli Nanking opustit. Rozsáhlé a detailní popisy zvěrstev, kterých se dopouštěli japonští vojáci a úředníci na čínském obyvatelstvu⁸¹, urychlily proměny nálad Američanů vůči Japoncům.

---

⁷⁸ Ibid., s. 531-532.

⁷⁹ Ibid., s. 529-530.

⁸⁰ Akira Iriye, „*The Cambridge History of American Foreign Relations*“, s. 158-159.

⁸¹ Suping Lu, „*The Nanjing Atrocities Reported in the U.S. Newspapers, 1937-38*“, Readex Report, roč. 7, č. 2.

Zajímavý je ten fakt, že část z těchto zpráv se nevydávala hned. Jeden článek byl připraven na konci prosince 1937, zveřejněn byl ale až 9. ledna 1938.⁸² Teoreticky k tomu došlo kvůli probíhajícím jednáním amerických diplomatů se svými japonskými protějšky a již představené Japonci oficiální omluvě. Proto se možná váhalo se zveřejněním dalšího článku, aby nedošlo k vyostření situace. Avšak na základě zdrojů a korespondencí, které mám k dispozici, je tento závěr diskutabilní. Z korespondencí, kterou mám k dispozici, nevyplývá, že by se administrativa snažila o umlčení médií. Kdyby se někdo skutečně bránil vydávání těchto článků, pravděpodobně šlo o šéfredaktory tisků.

Po necelých dvou měsících od incidentu s USS Panay ale došlo k dalšímu excesu. Skupina japonských vojáků se 24. ledna rozhodla vpadnout do čínského obchodu, kde znásilnili čínskou ženu, která se v obchodě nacházela. Tato informace se dostala k Johnu Allisonu, americkému diplomatu v Nankingu. Od začátku nankingského masakru Allison byl jedním z hlavních kritiků a odpůrců nelidského chování japonských jednotek. Tenkrát se Allison rozhodl pomoci ženě identifikovat zločince.⁸³ Po dvou dnech ale, na cestě k dislokaci japonských jednotek, došlo k dalšímu incidentu. Japonský voják, který si všiml cizinců, udeřil Allisona a následně Charlse Briggse, přítomného amerického profesora, a ve vzteku odtrhl Briggsovi límec když uslyšel, že toto jsou Američani.⁸⁴

Incident ukázal na to, do jaké míry je nenávist vůči USA mezi obyčejnými japonskými vojáky rozšířená. Absolutní nerespektování diplomatů, jakožto jedinců pověřených americkou vládou, prohloubilo odpor, se kterým američtí občané začali nahlížet na Japonce. Nerespektování amerických diplomatů a občanů v Nankingu bylo systematickým, nejednalo se o žádné výjimky, a podle diplomatické korespondence ani japonská diplomacie již nemohla zajistit bezpečný provoz amerických ambasád v Číně.⁸⁵ Navíc, po celou válku japonští úředníci, na pokyn vlády, omezovali obchod a práva Američanů v Číně.⁸⁶ Toto byl většinou odůvodněné probíhajícím stavem války, vzhledem ke kulturnímu kontextu je ale možné hovořit o záměrné diverzi ze strany armády vůči Spojeným státům.

Na cestě k válce – selhání diplomatické spolupráce

Spojeným státům se nepodařilo ovlivnit probíhající boje a masakry civilistů v Číně. Do listopadu 1938 Japonci pokračovali v ujišťování amerických diplomatů o tom, že vztahy mezi oběma státy jsou velice ceněné, že Japonsku jde o co nejrychlejší ukončení války a nastolení míru a že obavy amerických diplomatů jsou brány vážně. Rozsáhlé zprávy velvyslance Grewa se zabývaly skoro kompletním spektrem otázek, které by USA a Japonsko rády vyřešily.⁸⁷ Japonští diplomaté si dokonce stěžovali, že v amerických novinách jsou pomlouvání členové císařské rodiny, a prosili vládu USA zakročit proti těmto projevům nenávisti.

Odpovědi Grewa byly plné příkladů, jako třeba zničení Japonci pilotovaného Američanem civilního čínského letadla⁸⁸, na základě kterých se zhoršovala pověst Japonska v Americe. Nějaká podstatná nebo zásadní diplomatická aktivita ale tehdy neexistovala. Spojené státy se musely smířit s tím, že nedokážou pomoci „soft power“ odradit Japonsko od militarizace i již zřetelné fašizace.

Pokračování Japonska v expanzi nebylo možné bez vypovězení dřívějších smluv a dohod (armáda na ně sice nebrala přílišné ohledy, od éry Meidži ale Japonsku vždy šlo o udržování mezinárodní prestiže). Stalo se tak v nótě ministra zahraničí Japonska Hačiró Arity, kterou odpověděl

---

⁸² Ibid.

⁸³ Suping Lu, „*They Were in Nanjing: The Nanjing Massacre Witnessed by American and British Nationals*“ Hong Kong University Press, 2004, s. 209.

⁸⁴ Ibid., s. 211.

⁸⁵ „Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: Japan 1931-1941“, s. 569-575.

⁸⁶ Ibid., s. 757-791.

⁸⁷ Ibid., s. 605-619.

⁸⁸ Ibid., s. 620.

na dřívější znepokojení Josepha Grewa s porušováním politiky otevřených dveří.⁸⁹ Arita bez zkreslené interpretace prohlásil tuto politiku za „neuplatnitelnou“ na základě podmínek „dnešních a zítřejších“. Tímto prohlášením z 18. listopadu se Japonsko zřeklo v podstatě všech principů, na kterých byl založen dřívější světový řád. Grew následně protestoval proti tomuto unilaterálnímu rozhodnutí, a jasně prohlásil, že USA nepřijmou tuto snahu přerozdělit svět ne na základě kooperace a konzultace, ale násilí a vnučování.⁹⁰

V souvislosti s *Anschlussem* Rakouska Roosevelt rozjel vyzbrojování všech válečných složek Spojených států. Zároveň nechal ministerstvo války přepracovat plán možné války s Japonskem. Vzhledem k potřebě zajistit vojenskou podporu evropským spojencům⁹¹ ofenzivní válka s Japonskem již nevypadala jako nejlepší strategie. Proto bylo rozhodnuto přeměnit existující plán na defenzivní – USA by se měly vzdát Filipín a připravit protiútok.⁹² Přes snahy diplomacie zastavit rozpoutávání války mezi USA a Japonskem se již válka nezdála být příliš daleko.

Roosevelt se celkově snažil ubránit a podpořit oběti agrese fašistických (nebo komunistických) států, ale až do září 1939 se bál ztratit podporu domácího obyvatelstva. Přesto existovaly aktivní kampaně, které měly donutit veřejnost přijmout alespoň dílčí úlevy nebo podpory spojencům USA. Existující zákony o neutralitě značně omezovaly obchod s válčícími státy a byly založené na principu spravedlnosti – podporu a možnost obchodovat nedostane nikdo, kdo se nachází ve válečném stavu. Avšak pro nutnost zásobovat Čínu válečným materiálem a humanitární pomocí (což se zase nelíbilo Japoncům) tyto zákony nebyly aplikované na probíhající čínsko-japonskou válku. V prosinci 1938 se toto dostalo do rozporu s veřejným míněním. Američani totiž začali otevřeně vyjadřovat odpor vůči faktu, že prodávané americké zboží a zbraně v podstatě přispívají k brutálnímu vraždění Číňanů, jak vojáků, tak i civilistů.

Zásadním krokem, který prohloubil nenávist japonské armády (jenž v podstatě řídila společnost, a s ní i zahraniční politiku) vůči USA, bylo prosincové schválení úvěru 25 miliard dolarů pro potřeby čínské vlády. Důležitý rozdíl byl v tom, že tento úvěr již nebyl vázán pouze na humanitární pomoc Číně. Rooseveltova administrativa ponechala Číně volnou ruku v tom, na co bude tyto peníze využívat.⁹³ Toto znamenalo obrovskou komplikaci pro kwantungskou armádu, která by v důsledku musela čelit lépe zásobované čínské osvobozené armádě. Od tohoto okamžiku Spojené státy přestaly být ideologickým terčem japonských militaristů, neboť se z nich stal terč pragmatický – dokončit expanzi do Číny bylo nemožné, pokud USA nebudou vyřazeny z regionu. Armáda a námořnictví věděli, že k tomuto mohlo dojít pouze násilnou cestou.

Konoe Fumimaro a jeho civilní vláda však stále nebyli pod absolutní kontrolou armády. Sám Konoe nechtěl USA antagonizovat. Pro něj bylo důležité naplnění snů Japonců o Velké východoasijské sféře vzájemné prosperity. Nevyjadřoval ale soucit s americkými snahami udržet Japonsko mimo válku s Čínou. Byl to vzdělaný diplomat a státník, který, podobně jako Roosevelt, musel vyvažovat mezi přáním občanů (a militaristů) a vlastními představami o mezinárodní diplomacii. V prosinci 1938 Konoe vydal prohlášení, ve kterém vyzýval Čínu k podpoření snahy o přátelské vztahy mezi státy, k hospodářské spolupráci, a hlavně ke společnému boji proti komunismu.⁹⁴ Tato skutečnost spojovala císařské Japonsko s dalšími fašistickými státy jako Německo nebo Itálie, na základě dřívějšího Paktu proti kominterně. Zároveň tyto *Konoeho zásady* znepokojovaly americkou diplomacii, podle které podporování fašismu bylo nepřijatelným.

Dalším velkým problémem se staly útoky kwantungské armády na čínská města. Stály totiž životy amerických občanů, a dokonce ohrožovaly majetek a bezpečí diplomatických a humanitárních

⁸⁹ Jeffrey. B. Morris a Richard B. Morris, „Encyclopedia of American History“, s.366.

⁹⁰ Akira Iriye, „*The Cambridge History of American Foreign Relations*“, s. 159-163

⁹¹ Robert B. Schulzinger, „*U.S. Diplomacy since 1900*“, s. 179.

⁹² Akira Iriye, „*The Cambridge History of American Foreign Relations*“, s. 159-160.

⁹³ *Ibid.*, s. 163.

⁹⁴ Zdeňka Vasiljevová, „*Dějiny Japonska*“, Nakladatelství Svoboda, 1986, s. 433-434.

misí. Například, 24. října 1938 bylo japonskými letouny bombardováno město Tungpeh, a to včetně amerických budov. Útok vyžádal život tříleté Proebe Nyhus, a zranil její matku a sestru, které byly součástí luteránské mise.⁹⁵ Grew tuto informaci přeposlal ministru zahraničí Arite a poukázal na fakt, že mapy s americkým majetkem v regionu japonská strana obdržela sedm měsíců zpátky. Reakce Arity byla v souladu s jeho dřívějšími nekompromisními postoji. Nenásledovala žádná omluva, ale upozornění, že japonská armáda přes veškeré snahy zabezpečit občany třetích států v Číně nemůže nést odpovědnost za jejich životy během bojových operací v zóně války.⁹⁶

V porovnání s Japonskou reakcí po incidentu s USS Panay byly role obrácené – podle diplomatické korespondence japonská strana byla více rozčilená kvůli kritice vlastní armády, než byla americká strana rozčilená kvůli ztrátě životů občanů Spojených států. Tvrdá a nekompromisní rétorika nahradila zdrženlivá a profesionální vyjádření. K menšímu vyrovnání došlo pouze poté, co 22. prosince 1939 zaslal Grew seznam všech incidentů, při kterých japonská armáda ohrozila občany Spojených států. Arita již nemohl ignorovat seznam osmi případů jenom za květen. Celkem Grew napočítal mezi dvěma a třemi stovkami takovýchto incidentů. Japonský ministr zahraničí se sice omluvil za incident v Tungpehu, opomenul však zbytek incidentů a nechal je pouze na „vyšetřování“ japonskou stranou.⁹⁷ Po vyšetřování se ale japonská strana zřekla odpovědnosti za většinu z čtrnácti případů, kdy její armáda způsobila škodu na majetku nebo na životech. Zbytek nenechala ani uznat.

Témata bombardování civilistů a amerických občanů v podstatě dominovala korespondenci mezi diplomaty, a spolu s tím i diplomatickým vztahům mezi oběma státy v podstatě až do srpna 1941⁹⁸, do předvečera války. Letecké nálety na majetek Spojených států v Číně pokračovaly pouze s drobnými přestávkami. Diplomacie nebyla schopná donutit japonské protějšky utlumit nadšení armády a zabránit nevybíravým útokům. Celkově šlo o jakýsi politický stolní tenis, ve kterém strany po dobu roku a půl bezvýznamně používaly stejnou rétoriku. USA trvaly na japonské dodržování prohlášení vlastní vlády o ochraně amerických občanů. Japonsko, ze své strany, trvalo na tom, že by Američani měli válečnou zónu opustit a že bombardování civilistů je přinejhorším náhodné, neboť skoro pokaždé probíhá v bezprostřední vzdálenosti od čínských vojáků nebo strategicky důležitých cílů.

Marné snahy diplomatů USA vymáhat po Japoncích dodržování pravidel dobrého soužití vyhocovaly vzájemné vztahy mezi Spojenými státy a Japonskem od začátku Druhé čínsko-japonské války až do útoku na Pearl Harbor. Většina americké diplomacie v roce 1939 byla připoutána k situaci v Evropě, a tak japonské angažmá v Asii jakožto jejího vlastníka nebylo pro USA středem zájmů. Zvyklí na nehybné japonské postoje, diplomaté neměli jinou možnost, než se snažit zajistit bezpečí amerických občanů v Číně. V této době se v Japonsku již rozjela finální fáze fašizace společnosti. Straničtí politici, kteří usilovali o důstojné soužití s USA, ztratili v mobilizované společnosti svůj význam. Dlouhá léta, která poznamenala faktická ztráta zájmu o spolupráci mezi oběma státy ze strany Japonska, v září 1939 vyústila v to, že se Roosevelt a Spojené státy museli připravovat na dvě války – jednu ofenzivní v Evropě, druhou defenzivní v Tichomoří.

Závěr

Zhoršování diplomatických vztahů mezi Spojenými státy a Japonskem během 30. let 20. století není možné rozebírat jako izolovaný proces. Bez daleko sáhajícího historického a zejména kulturního kontextu totiž nejde vysvětlit, jak rychle se spolupráce proměnila v antagonismus. Tento proces zhoršování vztahů existoval dlouhou dobu, a to od okamžiku, kdy se Japonsko dostalo do kontaktu s moderní diplomacií. Rok 1854 hrál pro japonské politiky, a zejména armádní velitele, velice

---

⁹⁵ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: Japan 1931-1941“, s. 627-628.

⁹⁶ Ibid., s. 629-631.

⁹⁷ Ibid., s. 631-632.

⁹⁸ Ibid., 632-725

důležitou roli ve formování jejich postojů a plánů vůči USA. Výbuch nenávisti vůči Američanům, ke kterému došlo na začátku 30. let byl z tohoto pohledu pouze vyvrcholením dlouhodobého procesu, který však byl důkladně skryt pod tlustou vrstvou kulturního nedorozumění mezi oběma národy.

Japonsko tak tvoří minimálně velice zajímavý, když už ne nejzajímavější případ toho, do jaké míry dějiny a pasivní působení jednoho státu mohou zásadně ovlivnit vnitřní vývoj druhého. Náklonnost Japonců k ultranacionalismu existovala právě proto, že v ostatních státech (zejména v USA, podle jejichž obrazu bylo moderní Japonsko stvořeno) se s nimi zacházelo jako s obyčejnými Asiaty, zatímco jejich vlastní kultura, dovolím si říct, byla na vyšší úrovni než ve většině soudobých společností. Pro Američany zároveň byli důležití obchodní partneři a následně klíčoví spojenci v regionu, kde navíc většina zemí byla Japonsku kladně nakloněna. Právě proto v Americe dlouze přetrvávala tato tolerance vůči radikalizujícímu se Japonsku, jak ji známe z konce 20. a 30. let.

Po celou dobu 30. let byly diplomatické vztahy mezi oběma státy bezesporu napjaté, avšak přetrvávaly. Spojené státy, které teprve pomalu začaly opouštět izolaci, byly v tomto směru popohnány děním jak v Evropě, tak v Asii. Zpočátku ale hlavní roli hrálo právě dění v Asii. Mandžuský incident byl prvním případem expanzionismu v poválečném, poversaillském světě, a první výzvou světovému řádu, po jehož nastolení se USA uzavřely do sebe a svých vlastních problémů. Japonci jsou ale značně specifickým národem a nedokázali odolat vlně ultranacionalismu a následného fašismu, jež od začátku 20. století pohlcovala císařství.

Toto byl ale příliš složitý proces na to, aby ostatní státy a jejich diplomati mohli včas pochopit podstatu věcí a zareagovat dříve, než bylo pozdě. Proto v USA existovala víra v dobrou vůli Japonců, se kterými Spojené státy rády spolupracovaly od konce Rusko-japonské války. Americké administrativy 30. let, stejně jako vlády skoro každého dalšího státu, měly naději, že entita jako Společnost národů pomůže mírově a spravedlivě vyřešit konflikty, které přinesla doba současně s velkou hospodářskou krizí. Je možné, že by se tomu skutečně stalo, kdyby v USA neexistoval natolik velký odpor vůči mezinárodní spolupráci a roli Spojených států jako lídra světového společenství.

Ale i přesto USA nemohly ponechat svět, který před skoro patnácti lety musely zachránit, rozdělovat pomocí násilí a rétorik toužících po krvi. Pomalé vynoření Spojených států z politické apatie pravděpodobně brzdilo spád, se kterým fašistické režimy expandovaly svůj vliv ve světě. Osobně bych řekl, že obzvláště tomu tak bylo v případě Japonska. Civilní státníci, kterým armáda začala celkem rapidně krást politickou moc ve státě, se snažili o udržování dobrých vztahů s USA i přes spoustu atentátů a pokusů o převrat. Viděli totiž, že celkový úspěch USA je aplikovatelný i na japonský národ – prosperita skrz obchod a snahy o spravedlivé vztahy se sousedy a partnery. Právě proto po celou dobu se Japonci orientovali na Spojené státy ve všem, co se týkalo společenského života: od oděvů a vzhledů do způsobů projevů na politickém poli. A proto byla dvakrát větší nenávist vůči USA u lidí, kteří věřili ve výjimečnost japonského národa a v nadřazenost jeho tradic vůči všemu.

Tato skoro více kulturní, než politická rivalita definovala pohledy lidí na společnou budoucnost USA a Japonska. Snahy USA udržet Japonsko mimo války a expanzi, aby nedošlo ke zhroucení křehké meziválečné harmonie, byly Japonci považované za diskriminaci a pokrytectví. S vývojem dění v Asii USA přestávaly být pro militaristy a ultranacionalisty v Japonsku být rivaly, nýbrž se z nich stával úhlavní nepřítel, který svou existencí brání Japoncům v naplnění velkého, spravedlivého osudu. Kvůli tomu se po celá dlouhá 30. léta americká diplomacie snažila o to, aby vzájemné střety obou národů kvůli Číně, mezinárodnímu obchodu a fašizaci Japonska nevyústily v otevřenou konfrontaci. Stejná snaha do jistého okamžiku existovala i z japonské strany. Ale s časem tato snaha přestala být odůvodněná přátelstvím, nýbrž nutností udržet USA mimo válku, než na ni Japonsko bude připraveno.

Předpoklady o nemožnosti pokračovat v konstruktivním dialogu existovaly i v USA. Diplomaté se snažili jednat ve prospěch celé společnosti, zatímco obyvatelstvo takovéto široké závazky nepocíťovalo. Zkonstruované záminky k útokům, masakrování a bombardování civilistů a amerických spoluobčanů, extrémní nevraživost vůči ostatním národům – všechno přispívalo k

postupné proměně obrazu Japonska v očích obyčejných Američanů. Odmítnutí společně tyto problémy řešit, nemožnost Japonců garantovat bezpečí kvůli vlastní armádě a proměny společnosti směrem k fašistickým evropským protějškům prohlubovalo pocit neřešitelnosti vzájemných problémů. Kvůli tomu je pozoruhodná míra tolerance, se kterou pokračovali američtí diplomaté v dialogu s japonskými protějšky, i když to bylo pravděpodobně marné. Japonští politici již ztratili kontrolu nad vlastním státem a pouze sledovali to, jak zbytek moci odstupuje k vojenským složkám a jejím funkcionářům, kteří neměli o spolupráci s USA sebemenší zájem.

Následný vývoj Japonska těsně před válkou pouze konsolidoval nezbytnost příprav na střetnutí mezi oběma národy: rozpouštění politických stran, formování Osy a jmenování premiérem armádního kariéristy Hideki Tódžó vystihovalo nemožnost pokračovat v mírové koexistenci. Obzvlášť když oba státy měly zvláštní zájmy v asijském regionu a ani jeden neměl sebemenší touhu se jich vzdát. Nicméně, Spojené státy v čele s Rooseveltem se snažily oddálit konflikt co nejvíce. Embarga, která měla odradit a znemožnit Japonsku v pokračování války s Čínou, učinila pravý opak – Japonsko, zahnané do úzkých, se rozhodlo získat prostředky pro válečnou mašinerii násilím. Přesto, že válku v USA nepreferoval skoro nikdo, realisticky se Spojené státy musely připravit bránit jak své zájmy, tak i své občany v případě, že diplomacie selže.

Použitá literatura

Knihy:

1. Huffman, James L. *Modern Japan: A History in Documents*, Oxford University Press, New York, 2004.
2. Schulzinger, Robert B. *U.S. Diplomacy since 1900*, Oxford University Press, New York, 2002.
3. Morris, Jeffrey B. a Morris, Richard B. *Encyclopedia of American History*, Collins Publishing, vydání č. 7, 1996.
4. Iriye, Akira. *The Cambridge History of American Foreign Relations*, Cambridge University Press, díl č. 3, 1993.
5. Reischauer, Edwin. *The Story of a Nation*, Knopf Doubleday Publishing Group, 2020.
6. *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States: Japan 1931-1941*, U.S. Government Printing Office, Washington, D.C., 2008.
7. Mason, Richard a Caiger, John. *Dějiny Japonska*, Fighters Publications, 1997.
8. Lu, Suping. *They Were in Nanjing: The Nanjing Massacre Witnessed by American and British Nationals*, Hong Kong University Press, 2004.
9. Millard, Thomas F. *The Shantung Case at the Conference*, Millard's Review of the Far East, Šanghaj, 1921.

Články:

10. Michael A. Barnhart, „The Origins of the Second World War in Asia and the Pacific: Synthesis Impossible?“, *Oxford University Press, Diplomatic History* vydání č. 20, 1996,
11. George, Feifer. "Perry and Pearl: The Unintended Consequence." *World Policy Journal* 24, no. 3 2007.

12. Lu, Suping. „The Nanjing Atrocities Reported in the U.S. Newspapers, 1937-38“, *Readex Report*, roč. 7, č. 2.
13. Mughal, N.A. „Analysis of American Congressional and Public Opinions on the Manchurian Crisis, 1931-33“ *Pakistan Horizon*, roč. 28, č. 2.
14. Robbins, Ted. „A Japanese Attack Before Pearl Harbor“, *National Public Radio US*, 2007.
15. U.S. State Department. <https://history.state.gov/>
16. U.S. State Department, "Japanese-American Relations at the Turn of the Century, 1900–1922".
<https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/ip/88117.htm>

Obsah	1
Úvod.....	1
Problematika, diplomatický a kulturní kontexty americko-japonských vztahů.....	3
Diplomatické vyvažování během problematických 30. let	7
<i>Stimsonova doktrína v rámci společenského postoje vůči Japonsku</i>	9
<i>Lyttonova komise a Společnost národů</i>	11
<i>Roosevelt a jeho administrativa ve vztazích s Japonskem</i>	13
Druhá čínsko-japonská válka a předválečná diplomacie	15
<i>USS Panay a nankingský masakr</i>	16
<i>Na cestě k válce – selhání diplomatické spolupráce</i>	18
Závěr	20
Použitá literatura	22

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Danila Naumov

E-mail:

pacman-nsk@seznam.cz

Semestr: Letní

Akademický rok:

2019/2020

Název práce:

Zhoršování diplomatických vztahů mezi USA a Japonskem na konci 30. let.

Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok): Letní,
3.

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Vít Smetana

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Hornát

V čem se oproti původnímu zadání změnil cíl práce?

Cíl práce ve své podstatě zůstává totožným původnímu - probrat hlavní události ve 30. letech a před propuknutím války v Tichomoří, které měli negativní dopady na diplomatické vztahy Spojených států amerických a tehdejšího japonského impéria.

Jaké změny nastaly v časovém, teritoriálním a věcném vymezení tématu?

Hlavní změnou prošla věcné vymezení tématu. Původní obsah práce mohl nastínit existenci tzv. hospodářského determinismu, který byl hlavním faktorem v rozhodování Japonska při zahájení útoku na Pearl Harbour a otevřené prohlášení Asie jako výlučně své sféry vlivu. Toto nebylo mým záměrem a po konzultaci na semináři jsem si ujistil, že musím při zpracovávání tématu dávat pozor, aby celkový narativ neuklouzl tímto směrem.

Jak se proměnila struktura práce (vyjádřete stručným obsahem)?

Práci začnu rozborem tématu v dobových a historických souvislostech, vysvětlím záměry a cíle obou států v diplomacii mezi sebou a ve vztahu k Asii. Hlavní část práce zaujme rozbor problémů a události, které měly přímý dopad na diplomacii. Zde také zmíním hlavní aktéry. Závěrečná část rozebere vývoj, kterým diplomatické vztahy mezi USA a Japonskem prošly po rozsáhlém embargu a v předvečer útoku na Pearl Harbour.

Jakým vývojem prošla metodologická koncepce práce?

Při zpracovávání tématu jsem se rozhodl použít další literaturu a články amerického původu, informace ve kterých budu srovnávat se svými původními představy o vývoje diplomatických vztahů mezi dvěma státy.

Které nové prameny a sekundární literatura byly zpracovány a jak tato skutečnost ovlivnila celek práce?

K seznamu použité literatury jsem přidal další knihy o dějinách od amerických autorů a články, přístupné na internetu, které by doplnily můj pohled na téma v kontextu americké společnosti té doby.

Charakterizujte základní proměny práce v době od zadání projektu do odevzdání tezí a pokuste se vyhodnotit, jaký pokrok na práci jste během semestru zaznamenali (v bodech):

Uvědomil jsem si nutnost se držet tématu s důrazem na americkou diplomacie 30. a 40. let.

Pro objektivnější pohled jsem rozšířil doplnil seznam literatury a zdrojů.

Po konzultaci s vědoucím práce jsem zlepšil strukturu práce a její rozdělení na kapitoly.